

WEBSTERS CORNERS'IN S. S.

OSASTON KIRJA NO. 378

LAINA-AIKA..2...VIIKKOA. 87

1 pyk.

Kirjoja lainataan paikkakunnalla vakituisesti asuville suomalaisille, paitsi väliaikaisesti oleskeleville osaston jäsenten takuulla.

2 pyk.

Kirjan turmeluksesta on suoritettava korvaus. Jos kirjan kadottaa on tilalle hankittava uusi tai suoritettava kirjan hinta.

3 pyk.

Jos kirjaa ei palauteta takaisin määrätyn ajan kuluttua, tai laimin lyödään uudistus, on suoritettava sakkoa .....5.. senttiä viikolta.

4 pyk.

Kirjoja lainataan vapaasti.

KIRJAN HINTA $.85¢...

LÄNNEN AURINGON ALLA

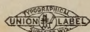
KIRJOTTANUT

HELMI MATTSON

AMERIKAN SUOMAL. SOSIALISTISTEN
KUSTANNUSLIIKKEIDEN KUSTANTAMA

Printed in U. S. A.

TYOMIES SOCIETYN KIRJAPAINOSSA, SUPERIOR, WIS. 1926

I.

LÄNNEN METSISSÄ.

Ikihumisevat lännen jättiläiset varjostavat sen yksinäisen polun, joka johtaa syvänsinisen metsäjärven rannalla olevaan, lännen suurimman puutavarayhtiön rakennuttamaan, metsämiesten majaan.

Yksinäisenä ja hyljättynä, syvällä vuorien kätköissä mahtavan tunturin kupeella, on tämä metsänpoikain yhteinen koti. Siellä ainoana iltahetkien kuluttajana on korttipeli, tahi keskustelu siitä, mitä kukin metsänpoika kaupunkimatkoillaan kokenut oli.

Metsämiesten elämä on yksinäistä ja ilotonta. Salomailla vuosikausia olivat viettäneet monet jänteväruumiiset, kärsimyksistä karaistuneet miehet, jotka vähän elämältä toivoivat, mutta sitä vähemmän siltä antimia saivat. Työstä väsyneinä, märkinä ja viluisina, saapuivat metsänhakkaajat vuoren kupeella sijaitsevaan majaansa. Kukaan ei heille kättään kotiintulijaisiksi ojentanut, kukaan ei juroja työnraatajia hymyllään tervehtinyt. Elämässä tuntui aina kylmä viima, silloinkin kun aurinko vuorilaaksoa lauhasti lämmitti.

Monta hilpeää miestä metsäelämä masensi. Useita vuosia metsänpovessa vietettyään havaitsi reippainkin mies olevansa jörö ja metsittynyt, ihmisvilinään tottumaton.

Niin oli käynyt Albin Majalalle, kuten monelle muulle ennen häntä. Haaveet paremmasta elämänmahdollisuu-

desta olivat Albinin vietelleet lännen 'kultalaan'... Lopulta hän oli joutunut samoamaan ikijylhiin vuoriseudun metsiin. Washingtonissa suuren tukkiyhtiön palveluksessa hän oli tehnyt leipänsä jonkun aikaa. Puutavarayhtiölle rikkauksia raataessaan hän oli osan miehuuttaan tuhlannut.

Koko ikäänsä ei hän ollut näin karuissa oloissa elänyt. Hänen muistelmiinsa piirtyi väriä ja valoa, vaikka nyt oli saanut varjoihin tottua. Albin Majala oli muuten jossain suhteessa poikkeus karkeista tovereistaan. Hän oli niitä luonteita, joita karkea ympäristö ei voinut kokonaan sulattaa mukaisekseen.

Hänen luonteessaan oli piirteitä, jotka eivät olleet ympäristön kaltaisia, ja sopivat siihen yhtä huonosti kuin nisut ja ohdakkeet samaan peltoon.

Albin tajusi kauneutta siellä, missä muut sitä eivät tajunneet. Hän oli pohjaltaan taiteilijasielu. Albin näki ja kuuli luonnon ääniä, ymmärsi nauttia kauneudesta jylhien metsien povessakin.

Sunnuntaisin, kun yhtiö orjilleen hetkisen levon soi, painalti Albin usein ihailemaan vuoristopuron lirinää. Niin runotonta kuin metsämiesten tavallinen sunnuntainen vaatteiden puhdistus vuoristopuron rannalla todellisuudessa oli, toi se Albinille jotakin vaihtelua arkipäiväisyyden ohella. Rannalle viritettiin nuotiotuli ja siinä räiskivän tuliroihun ääressä välttämätön puhdistustyö toimitettiin. Kun toiset metsänpojat kiroillen ja metsäelämän varjopuolia sadatellen olivat poistuneet, viritti Albin entistä suuremman nuotiotulen, jääden sitä huvikseen poltttelemaan.

Hän istui nuotiotulen vierellä kauan ajatuksiinsa vaipuneena. Metsämiehen mielikuvissa vaelteli ihmiselämä

kaikkine omituisuuksineen. Albin uudisti muistoja, joita ankaran työn lomassa ei muulloin voinut yhteen koota.

Väliin hän hautoi mielessään kauniita haaveita. Kodin kaipaus lienee ihmisellä synnynnäinen. Oman kodin ääriviivat ne Albininkin aivoihin piirtyivät. Joskus hän kuvaili ijäksi jäävänsä johonkin kolkkaan lännen jylhien metsien poveen, suuren mahtavan lännen luontoon. Vuoriston kupeelle hän päätti rakentaa pienen majan, ja syvään laaksoon hän aukaisisi oman peltotilkun.

Hän tunsi käsissään olevan voimaa! Mikään raataminen ei ollut hänen mielestään liian raskasta. Vuosien varrella jykevät kannot kyllä lahoaisivat ja pihan peittäisi nuortea nurmi. Kasvateiksi jätetyt puut veden rajassa huminoisivat. Salolammen vesi välkkyisi kuin hopea, kuni kirkas peili, josta satumaailmoita kuvastelisi. Veden kalvoon lännen kuuluisa lumivuori kuvastaisi ikilumista valkopeitteistä harjannettaan. Aurinko kimaltaisi taivaan laella kirkkaana ja mahtavana. Koko avaruus kuvastaisi syvyyteen kuin ijäinen ihmemaailma. Nämä olivat niitä Albinin tavallisia unelmakuvia. Ihmisellä on kuitenkin muitakin tunnelmia, joita ei voi paljas luonnon ihailu tyydyttää. Ihmisen ei ole hyvä yksinään olla, sanoo muuan kuuluisa kirja.

Niinpä tuli Albinin aivoston vieraaksi tällainenkin ajatus: mies, elät yksin kuin metsänpeikko . . . metsityt ja vanhenet . . . ja vuotesi hukkaan kuluvat . . .

Albin Majala oli vailla toveria jolle hän sisimpiä tunteitaan kertoisi. Kylkiluutaan hän kaipasi. Niinä hetkinä hänelle tuli kova ikävä kaupunkiin, vaikka muuten hän kaupunkiretkiä vieroi. Sellaiset kaupunkiretket, joita metsämiehet tekivät, ei hänelle olleet mieleen. Niitä hän inhosi. Kapakkaan kun täytyi mennä karkeiden toveriensa

mukana, jos aikoi heidän kanssaan toimeentulla. Täytyi kallistaa heidän mielikseen joskus ryyppykin. Jälkeenpäin vain harmitti sellainen kaupunkimatka.

— Eikö mitään parempaa ole metsämiehen osalle suotu... kyseli hän itseltään. Eikö mitään muuta kuin ilotalot ja kapakka.... Siinä raatajien ainoa huvi, ja sitten metsään jälleen.

* *

*

Mutta taas hän tapasi itsensä kaupungista. Huomasi jälleen olevansa metsämiesten tutussa virkistyskaupungissa.

Joskus Albin Majala jättiläispuita kaataessaan muisteli niitä harvoja tuttaviaan, joita hänellä Idässä tehdaspaikoilla työtä tehdessään oli. Muuan perhe, jossa hän usein tapasi pistäytyä, muistui useinkin mieleen. Eino Vaahtera oli hänen työtoverinsa terästehtaassa. Hän kutsui välistä Albinin kotiinsa sunnuntaisin, kuultuaan että Albin oli vasta äskettäin tullut Atlannin yli ja oli niinollen ikävissään vieraalla maalla.

— Olisipa nyt yksikään niin kunnon toveri kuin Eino Vaahtera oli, niin olisi kaupungissakin mukava pistäytyä. Missä ne ihmiset lienevät? mietti Albin.

Ajatuksissaan kulki Albin erästä kapeaa katua eteenpäin. Miehiä seisoi joka nurkassa äänekkäästi puhumassa. Ne olivat metsämiehiä, jotka tulivat kaupunkiin ikäväänsä haihduttamaan kirkkaan juoman ääreen.

Albin asteli edelleen heistä välittämättä, saapuen kadun päähän, jossa talot olivat harvemmassa ja äänet hiljenivät. Siellä oli muuan vaatimaton, yksinäinen talo, jossa Albin tapasi käydä kaupungissa käydessään kysy-

mässä yösijaa. Hän riensi totutun tavan mukaan tuttuun taloon.

Mikä hämmästys häntä kohtasi... Talossa oli vaihtunut isäntä. Sitä ihmeempi, hän näki edessään ne kaipaamansa ihmiset, joita juuri oli ajatellut.

— Täälläkö te... pääsi hämmästyneen metsämiehen huulilta.

— Niin . . . täällä vain . . . vastasi isäntä, tutkivasti katsoen parrottunutta metsämiestä. Näytti, että isäntä ei heti tuntenut Albia.

— Kas vain! Tuttava poika... en aikonut ensin muistaa. Niin... täällä sitä on oltu vasta vähän aikaa. Paina toki puuta! Aina näyttää toteen käyvän: ympäri käydään ja yhteen tullaan! Tänne tulimme joku aika sitten idästä. Elämä muuttui niin viheliäiseksi, että pois piti sieltä paeta. Terästehdas seisotettiin. Mitä lienevät teollisuusporhot alkaneet reistailla... Kaukaiseen länteen suoraan lähdimme. Tämän majapaikan saimme ostetuksi vähäisillä säästöillä, joita vuosien jatkuvalla kitsastelulla kokoon saimme... Jotakin täytyy tehdä elääkseen. Ei tämä homma muuten erittäin kehuttavaa ole... alituista hälinää... kovin rauhatonta meidän entiseen hiljaiseen elämään verrattuna.

Emäntä etenkin valitti rauhattomuutta ja työn paljoutta.

Albin Majala ei enää seurannut niin tarkkaan isännän ja emännän tarinoita, eikä muistanut kyllin nopeaan vastailla kysymyksiin, joita sateli tuhkatiheään puheliaiden tuttavien huulilta.

Albin tarkasteli nuorta tyttöä, joka tarjoili ruokia pöydässä. Eino Vaahtera havaitsi metsämiehen kiinnittävän vähän väliä katseensa tyttöön ja senvuoksi huomautti:

— Tule sinäkin, Eila, tervehtimään Albia... Et näy enää tuntevankaan...

Tyttö katsoi pitkään äsken tullutta. Hän ei tosiaankaan muistanut nähneensä ikinä tuota parrottunutta metsämiestä, joka häneen katsoi kiinteästi, ikäänkuin ihmeen nähdessään.

— En minä muista... vastasi tyttö välinpitämättömänä, mutta tervehti totutun tavan mukaan. Jatkoi sitten taas työtään.

— Eilan täytyi alkaa työhön äitinsä avuksi, kun tämä touhu ei muuten oikein kannata, selitti majapaikan isäntä. Eilan olisi oikeastaan pitänyt vielä jatkaa koulua... hänellä on terävä pää... opettajat ovat tyttöä kehuneet, mutta kesken täytyi jättää, kun ei ollut varoja.

Minkäpä tälle köyhyydelleen voi, huokasi sitten Vaahtera itsekseen. Mutta sitten alkoi hän puheliaana udella metsämiesten elämästä:

— Miten siellä metsissä voivat monet viihtyä aivan vuosikausia...

— Ei kai siellä hauskaa ole... sai Albin jurosti sanotuksi. Sitten hän verkalleen selitti seutua, jossa oli oleskellut.

— Jäisit nyt muutteeksi kaupunkiin. Täällähän on käynnissä sahamylly... siellä ehkä saat työtä, selitti Vaahtera.

— Miks'ei niinkin... myhähti Albin.

Ruokavieraat poistuivat pöydästä. Albin tunsi hiukaisevaa nälkää, joten hän päätti käydä höyryävien ruokien ääreen ja syödä oikein metsämiehen ruokahalulla.

Eila vasta ruokia pöytään kantaessaan tarkasteli tarkemmin uutta tulokasta.

— Ei hän sentään nolomman näköinen olekaan, kun

tarkemmin katsoo, ajatteli tyttö. Nyt hän vasta muisti miehen samaksi hiljaiseksi nuoreksi mieheksi, joka heillä idässä ollessa vuosia sitten joskus vieraili.

II.

RUUSUKAUPUNGISSA.

Puiden vihreät lehdet kerran olivat ennättäneet kellastua ja maahan varista. Lännen sadekausi oli ohi ja vihdoin "luonnon suuri henki" ihanan päivänpaisteen lahjoitti ihmismielen virkistykseksi, kun tapaamme Albin Majalan Lännen kuuluisassa Ruusukaupungissa.

On mitä herttaisin kesäpäivä. Monen väriset ruusut, joita on istutettu pienimmänkin majan pihalle, ovat juuri ihanimmillaan. Niiden tuoksu täyttää ilman huumallaan, varsinkin siinä osassa kaupunkia, missä maan mahtavat viettävät kesän kukkeimpia päiviä ihanissa puistomajoissaan.

Mikä ihmeellinen runsaus väriä ja valoa... Palatsimaisia rikkaiden asuntoja ympäröi tuuheat puut, ja niiden ympärillä kiemurtelevat köynnökset, ääretön määrä eriväristen kukkien sikermiä.

Ruusukaupungin keskustassa on ainainen kiire ja touhu. Kuten kaikissa suurissa kaupungeissa, tapaa täälläkin mahtavuuden ja loiston keskellä ihanuutta himmentäviä kuvia. Surusilmäiset pikkupojat täälläkin tutun tavan mukaan tarjoavat laulunsekaisella nuotilla ohikulkijoille päivän sanomalehtiä.

Köyhiä naisia, kurjuuden kuihduttamin kasvoin, liik-

kuu kaduilla väsynein askelin. Yhteenkoottua, kapitalistisen liikevoittoa himoitsevan järjestelmän saastaa pilkistää esiin joka askeleella kaiken komeuden ja hyvinvoinnin lomasta. Suuri kaupunki elää ja liikehtii vain keltaisen kullan himossa. Sen yläluokka nauttii ja riemuitsee kuin muinoin Rooman ylimystö orjajoukon harteilla tanssien.

Albin Majala ihmettelee kaupungin humua. Hän ei oikein tiedä, minne hän menisi. Vihdoin hän ajatuksissaan astelee laivarantaan, mihin valtameren suuret höyrylaivat — ja myöskin pienet jokilaivat — tuovat uusia ihmisiä Ruusukaupunkia tarkastelemaan.

Ruusujuhlat olivat tulossa, siksi sellainen väenpaljous kaikkialla, laivarannassa etenkin.

Albin Majala vaihtelua elämäänsä etsiessään oli lähtenyt katsomaan kuuluisia ruusujuhlia, joista suuren kaupungin päivälehdet viikkomäärin kertoivat. Albinin ulkomuoto viime näkemästä oli huomattavasti muuttunut. Hän ei enää ole parrottunut metsänpoika, vaan kohtalaisen hyvin puettu nuorimies, joka esiintyi edukseen silitetyssä puvussaan.

Nuoren miehen silmät äkkiä kirkastuivat. Laivarannassa hän huomasi tutun tytön somat kasvot ja kirkkaat silmät, jotka hymyillen tarkastivat häntä.

— Mitä! ... Eila Vaahtera!

Albin hieman hämmästyi. Melkein epäröi mennä puhuttelemaan tyttöä. Ennenkuin ennätti hämmästyksestään täysin tointua, ojensi tyttö kätensä tervehtiäkseen.

— Sinäkin Albin! Tullut ruusujuhlille ... Eikös?

— Niinkuin näkyy ... vastasi Albin, puristaen tuttua kättä.

— Oli hauskaa tavata sinua pitkästä aikaa, sanoi Eila,

heilauttaen tummatukkaista päätään, katsoen iloisesti Albinia silmiin.

— Hauskaa?

— Niin tosiaankin .... vastasi tyttö. Sinua olen muistanut monta kertaa...

Veri ailahti Albin poskiin, mutta tyttö ei sitä riemuissaan huomannut. Albin Majalalle muistui elävästi mieleen viime talvi. Tuon nauravan iloisen lapsen vuoksi hän oli jäänyt kaupunkiin ... vain siksi, että sai illoin nähdä herttaisen tytön kasvot. Mutta ylimielisesti Eila häntä kohteli, kun huomasi Albin kiintymyksen.

Oikukas oli tyttö. Väliin kelpasi Albin hänen toverikseen. Mutta kohta hän taas vieraantui, kun Vaahteralle tuli Olavi Puro niminen poika, joka yhtä ahkeraan kuin Albin silmäili neitoseen. Häneenkään ei Eila näyttänyt erikoisemmin kiintyneen, mutta kuitenkin hänen kanssaan useimmin seurusteli.

Albin kärsi siitä kovin, mutta oli liian ylpeä sitä osoittamaan. Mutta lopulta tytön ylimielisyys kävi hänelle liian raskaaksi, joten hän päätti lähteä ainakin vähäksi aikaa pois kaupungista.

Eräänä päivänä hän sai päähänsä uuden suunnitelman. Muutamat kalastajat olivat houkutelleet häntä mukaansa kalastusmatkalle Alaskaan.

— Alaskaan!

Siinä sanassa oli ihmeellisen viettelevä kaiku.

— Alaskaan . . . seikkailujen outoon maahan.

Albin ei sinne kuitenkaan lähtenyt, vaikka se ajatus ei hänelle moneen aikaan rauhaa antanut. Mutta lopultakin hyljättyään sellaiset aikeet, lupautui hän eräälle Columbian joen kalastajalle apulaiseksi. Puolikesään saakka tuli Albin toimeen kalastajan kanssa, mutta juuri ruusu-

juhlien edellä sattui "pullarin" ja "kapteenin" välillä pieni yhteentörmäys erään mitättömän asian vuoksi. Mutta eripuraisuus otti niin paljon Albiniin, että hän päätti sanoa hyvästit kalastajalle ja etsiä uuden työpaikan.

— Missä sinä olet aikasi viettänyt? kysyi tyttö, tiukasti katsoen Albiniin. Sinusta on tullut komea poika! sanoi Eila naurahtaen, ennenkuin Albin ennätti vastata edelliseen.

Pilkkaako tyttö taas tekee, vai mitä sillä on mielessä puhuessaan tuolla tavoin . . . Hämmästyksestään selvittyään mainitsi olleensa kesänajan vesillä. Mutta hän ei muistanut kysyä, oliko Eila tullut yksin ja minne hän aikoi . . . Samassa tulla tuiversi laivarantaan muuan nuori nainen, joka kiireisesti vilkui ympärilleen kuin jotakin etsien.

— Täti! huudahti Eila iloissaan.

— Sinä kuitenkin tulit, Eila! sanoi vastatullut ja tarttui iloisesti Eilan käteen.

— Odotin sinua niin tavattomasti, kun minulla nyt sattui olemaan tilaisuus näyttää sinulle tätä kaupunkia.

Eilan täti oli palveluksessa rikkaalla puutavaraparoonilla kaupungin isoisten asunto-osalla. Hänen isäntäväkensä juuri olivat lähteneet Euroopan matkalle, joten palvelijat olivat kotona omin päin erään puolisokean vanhuksen silmälläpidon alaisena. Vanhus oli talonväen sukulaisia. Mutta tämä kotimies oli enempi huolenpidon tarpeessa kuin huolehtijana. Alma Oraalla oli kuitenkin nyt sopivin tilaisuus kutsua sisarentyttärensä vieraakseen. Hän vuorotellen toisen palvelijan kanssa täytti vanhuksen oikkuja.

Täti katsoi omituisesti Albiin, kun huomasi, että hän oli ollut Eilan kanssa puheissa laivarannassa. Eila havaitessaan kysyvän katseen, riensi selittämään että Albin oli hänen hyvä tuttavansa, jonka tapasi täällä laivarannassa.

Albin näytti Alma Oraan silmiin sangen miellyttävältä. Olisi soma tutustua lähemmin . . . mietti Alma Oras, ennenkuin Eila ehti esittää tuttavaansa tädilleen. Keskustelu kohta alkoi sujua, sillä Alma oli tavallisesti puhelias vieraammassakin seurassa. Hän kohta ehdotti, että Albin tulisi hänen ja Eilan mukana palveluspaikkaan saakka. Albin oli erittäin iloinen kutsusta. Ei hänellä ollut muutakaan seuraa . . . ja kaupunki oli hänelle outo. Oli sitäpaitsi kerrankin soma nähdä minkälaisissa palatseissa metsämiesten isännät asuvat. Hän oli jo huomioita tehnyt ja kokemuksia saanut heidän palkkaorjiensa elämästä. Nyt hänelle avautui tilaisuus tukkiparoonin poissa ollessa tutustua paroonien linnojen loistoon . . .

Vilkkaasti puhellen he saapuivat kaupunginosaan, mikä kokonaan erosi meluisasta liikekeskustasta. Alma Oras vähän väliä huomautti merkitsevimmistä rakennuksista ja muista huomiota herättävistä seikoista. Rikkaiden kaupunginosaan saavuttua osoitti hän tovereilleen tunnetuimpien rikkaiden asuntoja, jotka siellä puistomajojen keskustassa seisoivat ylpeinä kuin hallitsijain palatsit . . . — Tuossa vietetään tänään tulijaiskemuja. Talon neiti on sulhasineen palannut Euroopasta. Kuului Euroopan matkallaan saaneen oikein aatelisherran miehekseen . . . Siitä nyt kuuluvat ylpeilevän . . . voidessaan sekoittaa sinistä verta suoniinsa. Meidän nuorelle neidille tuli kiire Italiaan näyttämään sulouttaan ja hankkimaan ylhäistä sulhasta . . . Nyt onkin Euroopassa runsaasti pennittömiä aatelisherroja, jotka Venäjän vallankumouksessa joutuivat pakomatkoille . . . tottapa nyt on saatavissa sitä sinistä verta. Paperitehtaan omistajan perijätär ylpeilee nyt Romanoffien jälkeläisellä.

Alma Oras tiesi kaupungin ylhäisten perheasiat ja seu-

rauutiset, kun oli pitemmän aikaa palvellut Ruusukaupungin rikkailla.

Eila kuunteli kaikkea hurmaantuneena. Pikkukaupungin elämään verrattuna oli tämä kuin satumaailmaa . . . Suuria ruusupuistoisia palatseja . . . loistoautoja . . . loistavasti puettuja ihmisiä . . .

Vihdoin pääsivät he perille.

Komea oli talo, jossa Alma Oras palveli. Kokonainen katuneliö puutarhaa . .

— Eikö olekin kaunista! huudahti Eila ihastuneena.

— Kaunista täällä on . . . kaunista varsinkin sivullisen silmillä katsottuna. Mutta takaanpa, että hurmaantumisesi ei enää olisi yhtä suuri, jos joutuisit tekemään ankarasti työtä tämän komeuden keskellä vuodesta vuoteen . . . Tässä talossa ei työläistä silti pidetä niinkään lujalla kuin monessa muussa rikkaassa kodissa, selitti Alma Oras.

Albin Majala oli enimmäkseen vaitelias. Eilalla oli tätinsä kanssa niin runsaasti puhumista, että hänen ei tarvinnut erikoisesti pitää puhetta vireillä. Albin teki havaintoja. Häntä miellytti Alman vilkas käytös. Tyttö oli varsin soma katseltava. Kauniit siniset silmät ja vaaleat hämäläiset hiukset sievästi laskeutuivat ohimoille luonnostaan kiharoiksi. Vartalo oli solakka ja täyteläinen. Alma jonkunverran muistutti Eilan äitiä, mutta Albinin silmissä Alma oli sisartaan paljon kauniimpi. Eilan äiti tosin oli vanhempi ja enemmän elämää kokenut, mutta tuskin nuorenakaan silti oli ollut Alman veroinen. Eila ei ollut vähääkään äitinsä ja tätinsä näköinen. Isänsä ja hänen sukunsa muotoja oli Eila perinyt sitä enemmän. Hän oli tummasilmäinen ja tummakiharainen kuin etelämaalainen. Eilan äiti leikkipuheissaan sanoikin tytärtään musta-

laisen sukulaiseksi. Eila oli muutenkin tätinsä vastakohta. Ikäeroakin heillä oli jonkunverran.

Kukitettu tie johti talon pihaan. Vierasveranda oli komeilla marmoripylväillä koristettu. Alma Oras vei vieraansa takaportista sisälle. Hän selitti tuttavilleen hieman harmistuneena:

— Herrasväellä on kaikessa omat oikkunsa ... Täällä saa palvelusväki olla muuten vapaammin kuin tuossa loistavassa naapurissa, mutta meneppäs vain sisään verannan ovesta niin ... Muuan palvelijatar unohti asian vain kerran niin sai heti lähteä talosta. Siitä tuo puolisokea muorikin huolta pitää ... muuhun hän ei enää kykenekään ... Rikkaat näes eivät unohda luokkarajoja!

Eila katseli taloa silmät pyöreinä. Hän ei ikinä ollut tällaisesta rikkaudesta ja komeudesta osannut edes uneksia, mitä sitten sitä nähnyt. Suuria huoneita . . . pehmeät matot kaikkialla, että jalat kävellessä uppoavat niihin kuin metsäsammaleeseen. Kaikkialla himmeitä, sopusuhtaisia värejä, herättäen ihmeen rauhallisen tunnelman. Seinillä riippui suuria tauluja. Useammissa niissä oli ylhäisten henkilöiden muotokuvia, vain joitakin maisemamaalauksia oli siroteltu sinne ja tänne.

— Nuo ovat niitä herrasväen jumalia . . . selitti Alma, osoittaen seinillä tuijottavia maalattuja muotokuvia. Tässä palatsissa palvellaan vainajien henkiä niinkuin Kiinassa. Kaupungin herrasväki on luopunut muista jumalistaan ja innostunut vainajien palvontaan. Heitä harmittaa vain se, kun näillä Amerikan rikkailla on niin ylen tuore sukupuu ... Tuossa ovat tämän talon suvun vanhimmmat. Historiat kertovat heidän olleen aikamoisia rosvoja ja indiaanien riistäjiä . . . mutta niistä ei voi mennä heille sanomaan ... eipä vain! Ja Alma helähti nauruun puhuessaan,

että hyvin säilyneet valkeat hampaat helposti näkyivät. Albin Majala tunsi kummallista katkeruutta kulkiessaan näissä mahtavissa saleissa iloisen palkkaorjattaren johdolla.

Hän ei siellä suuren luonnon keskellä, ikihumisevan metsän povessa, osannut kyllin vertailla metsänpoikien olosuhteita työnriistäjien elämään. Liassa ja kurjuuden keskellä elävä metsämies ei voisi taivaan saleja mielessään kuvitella sen kauniimmiksi.

Tuskin ennätti Albin ajatuksiaan sanoiksi pukea, kun Alma kiirehti selittämään:

— Ruusuinen taivas! Kun tämä olisikin edes heidän ainoa palatsinsa... Heillä on niitä monta! Niinpä he ovatkin melkein aina liikkeellä, ja joka paikassa heitä odotetaan kuin ennen Venäjän tsaaria . . . Niin ne rikkaat elävät kuin muuttolinnut vuodenaikojen mukaan...

— Ah! Sellainen elämä olisi ihanaa! huudahti Eila, silmät säkenöiden kirkkaiden tähtien tavoin .

Tytön mielikuvitus loihti esiin valoisia kuvia. Vähän hän oli saanut nauttia koko elämänsä aikana. Koti oli köyhä. Isän palkka oli tehtaassa pieni. Majapaikka ei alussa tuottanut paljon. Eila oli vilkas ja elämähaluinen ja hän kärsi kovin kotinsa köyhyydestä. Eniten hän pahoitteli sitä, kun piti jättää kesken koulunkäynti.

— Kaiketi sinä olisit matkalla aina, jos olisit rikas? kysyi Alma hymyillen, nähdessään tytön innostuksen.

— Etkö sitten sinä olisi? vastasi tyttö ihmetellen. Eila kohta avomielisesti kertoi, että tämäkin matka olisi jäänyt tekemättä, ellei heidän majapaikkansa viimeaikoina olisi paremmin alkanut tuottaa... Viimeaikoina oli Vaahteran toimeentulo parantunut, joten Eilakin sai vaihtelua yksitoikkoiseen elämään.

Alman vieraat jo katselivat palvelusväen huoneita.

— Mikä suuri ero!

Alma taas virkkoi hymyillen:

— Niinpä tietenkin ... onhan se tavallaan hyväkin ... muuten unohtaisi oman arvonsa. Ruusutarhat vielä olivat katselematta. Suuren talon ihanassa puutarhassa tuntui kesän leppoisa lauha henki. Ruusut tuoksuivat suloisesti, nukuttaen huumallaan palatsin köyhiä vieraita ...

Päivä oli kulunut iltaan. Huomenna päätettiin rientää juhlivaan kaupunkiin.

III.

JUHLAHUMUSSA.

Aikaisin aamulla nousi Alma touhuamaan vierailleen aamiaista. Vanha rouva sattui illalla olemaan tavallista paremmalla tuulella. Oli käskenyt Alman tarjota vierailleen mitä vain talossa oli, ei yhtään orjailemaan hänen läsnäoloaan, vaan pitämään oikein hyvää aikaa.

— Hyvää aikaa! Saaman pitää . . . mietti Alma, käyttäen hyväkseen vanhuksen tarjousta.

Hän kattoi aamiaispöydän parhaansa mukaan. Ruokasalin pöydälle ei uskaltanut asettaa aamiaista, sillä se oli kiellettyä aluetta. Aamiaishuonetta saivat palvelijat käyttää vapaasti vieraitaan varten.

Aurinko paistoi jo kirkkaasti. Puiston puista, pensaista ja kukista olivat kastehelmet kuivuneet, ennenkuin vieraat heräsivät aamiaiselle.

Nukkumattia nauratti katsellessa kahta köyhää rikkai-

den palatsiin eksynyttä ihmislasta, tuudittaessaan heitä sellaisilla vuoteilla, joissa heillä kentiesi ensimäisen ja viimeisen kerran eläessään oli tilaisuus uinahtaa.

Alma oli ollut kyllin rohkea tehdessään vuoteet vierailleen talon vierashuoneisiin, mutta siitä ei talon vartijavanhus ollut tietoinen. Alma oli rangaistuksen uhalla astunut rajan yli...

Aamiaisen jälkeen kiiruhdettiin kohti kaupunkia. "Suuren maan" lippuja liehui kaikkialla. Liuta lapsia riensi eräältä pihalta kadulle, puettuina lippukankaasta tehtyihin mekkoihin. Lapsia johtamassa oli laiha, pitkä mies, joka tietenkin kuvasi Setä-Samulia omituisessa puvussa, jonka aina näkee kuvissa Setä-Samulilla.

— Nuo varmaankin kuuluvat juhlaparaadiin, arveli Alma. Lapsilla paraadissa on oma osastonsa. Heidän isänmaallista innostustaan siten viritetään ja lietsotaan. Tuossa onkin vain rikkaiden lapsia... mutta sinne näyttelyynsä kokoavat huonompaakin rotua...

Kukitettuja autoja vieri runsaasti ohi, kiiruhtaen juhlakulkueeseen. Loistoautoja lähti jokaisesta palatsista, joten autojen surinaa kuului kaikkialta aamutunneista alkaen.

Albinia ihmetytti autojen paljous. Hänestä tuntui kuin koko maan autot olisivat yhteen kootut ja kaikki rikkaat juhlimassa...

Almaa nauratti.

— Ei toki! Ei vielä sinnepäinkään!

Aurinko lähetti lisää lämpimiä säteitään. Aivan tuntui, että kultainen pallo on liian antelias siellä taivaan laella. Almaa hiotti ja Eila valitteli liikaa lämmintä. Albin ehdotti, että mentäisiin ottamaan virvokkeita, kun juuri lähellä oli virvoitusjuomaliike, joka näytti kohtalaisen siistiltä.

Virvokkeita tarjoileva tyttö oli tavallista huomattavammin maalattu. Hiki valui maalatulle hipiälle. Albin katseli tyttöä, virkkoen seuralaisilleen:

— Siinäpä on kalkittu lapsi...

— Tuo on sentään vielä mukiinmenevä, väitti Alma. Monesta naisesta ei tässä mehiläispesässä ole tuonkaan vertaa ihmistä jälellä...

Laahustava, väsyneen näköinen nainen, paketti kainalossa, astui nyt sisään. Kasvot oli surkuteltavan ryppyiset, silmät syvällä ja huulet värittömät, vartalo oli kuihtunut ja kumarainen. Hänen ijästään ei saanut selkoa.

— Ostakaa Sotahuuto!.. Pelastakaa sielunne!...

Nainen tarjoili Pelastusarmeijan kirjallisuutta. Albin osti yhden lehdistä, tarjoten lantin korvaukseksi. Naisen poistuttua virkkoi Alma vallattomasti hymyillen:

— Olisipa hänenkin aika päästä taivaan iloon!

Samassa hänen ilmeensä vaihtuivat vakaviksi, selittäessään:

— Tuo on sitten tulos... maali eikä puuderi pysty peittämään ryppyjä... Nuoruus uhrataan rikkaiden hyväksi, halpoihin iloihin kuluu elämä... vanhuus ja kurjuus edessä... Alman ei toki tarvinnut kauaksi aikaa jäädä mietteisiinsä surullisen näyn vuoksi, kun uusia ihmisiä tunki myymälään, joten silmä sai uutta näkemistä ja aivot uutta askartelemista.

Mutta ulkona paistoi aurinko entistä kirkkaammin, antoi valoaan väärille ja vanhurskaille. Elämän varjokuvia yritettiin salata, mutta niitä tunkeutui esiin lempeän päivän paisteessa yhtä itsepintaisesti kuin kirkkaiden katulyhtyjen valaistuksessa, pyrkien himmentämään loistavaa, suurellista kuvaa...

Tuskin he olivat päässeet kymmentä askelta virvoke-

juomakaupasta, kun heidän vastassaan oli almunanoja. Eila mykistyi hämmästyksestä. Katukäytävällä oli mies, jonka molemmat jalat olivat kokonaan poikki. Käsien asemesta oli miehen oikeaan olkapäähän kiinnitetty jonkinlainen kädentapainen kummiputki, jonka päässä oli rautainen koukku. Siinä riippui pieni rautapata, johon ohikulkijat silloin tällöin pistivät almulantin . . . Eila huokasi. Hän ei ikinä ollut nähnyt noin onnetonta ihmistä.

— Kuolema olisi tuolle raukalle suuri lahja... huokasi Albin, pistäen pataan lantin. Hän jäi syviin mietteisiin omituisen raajarikon nähdessään.

— Se on maailmansodan "voittaja" . . . eikä niitä ole vain yksi . . . Niitä on aina nähtävillä suurissa kaupungeissa. Hänkin lienee aikoinaan laulanut isänmaalle lauluja . . . Mutta ruusujuhlissa ei sovi antautua liian syviin mietteisiin, virkkoi Alma pienen äänettömyyden katkaisten.

Kaupungin keskustasta mahtavat rakennukset alkoivat näkyä.

— Siinä on niitä ihmisen neron tuotteita! innostui Albin, katsellen korkeita rakennuksia. Hänen mieleensä samalla johtui, että kaupunki on tuskin sata vuotta vanha ja kuitenkin kuin Baabeli, jota taivaaseen rakentaa aiottiin. Albin ihmetteli kaupungin nopeaa kehitystä. Siitä ei ole sataakaan vuotta, kun valkoinen mies otti tämän seudun haltuunsa, taisteltuaan ensin kireän taistelun punanahkojen kanssa.

— Täällä on valkoisten voittajien muistopatsaita. Sai siinä muuan indiaaninainen, valkoisten opas — Sacajewa — ikuistaa itsensä pronssipatsaaseen jälkimaailman ihmeteltäväksi . . . Voin näyttää teille hänen muistomerkkinsä, innostui Alma. Kaupungin puistossa näette "Valkoisen

miehen tulon" ja indiaanioppaan muistopatsaan. Nyt tänne on kasaantunut Euroopan liikaväestöä laivalasti toisensa perään, mutta turkiskauppiaiden jälkeläiset tässä kaupungissa isännän viran pitävät. Heidän suurelliset sukulaisensa tuhlailevat niitä rikkauksia, joita me "viime paateissa" tulleet siirtolaiset heille kokoilemme.

Juhlaparaadi alkoi jo näkyä . Nyt oli paras pysähtyä sellaiselle paikalle, mistä saattoi kaiken komeuden helposti nähdä . . .

Mahtavaa musiikkia . . . ruusuilla peitettyjä autoja . . . keijukaisiksi ja paratiisin enkeleiksi puettuja neitosia . . . Suunnaton joukko erilaisten seurojen jäseniä, puettuina seurojensa pukuihin ja tunnusmerkkeihin.

Yleisö katselee kulkuetta äänettöminä ja jännittyneinä.

— Katsokaa! Tuolla hän tulee!

— Kuka? Mikä? Kuka tulee?! kysyy Eila uteliaana.

— Juhlien kuningatar! Ruusujuhlien valittu kaunotar! Katsokaa . . .

Katsokaa hänen ihania kasvojaan ja kiharoitaan! Kyllä hän on soma . . . mutta on häntä kaupungin lehdissä ylistettykin.

Juhlien kuningatar hymyilee hurmaantuneille ihmisille. Henkeään pidättäen kaikki tuijottavat häneen . . . .

Kauneuden jumalatar on vihdoin kadonnut näkyvistä.

— Oi . . . miten hän oli ihana! Kuka hän oikeastaan on? kysyy Eila silmät loistaen.

Alma Oras rauhallisesti vastaa kiihkeään kysymykseen:

— Hm . . . tavallinen keskiluokkalaisten lapsi vain . . . korkeakoulun eräs oppilas. Hän on kauneuskilpailun voittaja . . . kauneuskilpailut ovat nyt muodissa . . . Filmitähti hänestä varmaankin tulee, sinne kaikki kaunottaret koo-

taan... Tuollakin rakastettavalla olennolla ehkä keinotellaan miljoonia... Jumalaiset kasvot uhrataan filmiyhtiöiden hyväksi... mammonan palvontaan... ja taiteesta puhutaan...

Albin ajatuksissaan ihmettelee Alman puhetapaa. Tyttö näyttää olevan tavattoman huomiokykyinen ja teräväsanainen. Hänestä leimahtaa aina esiin katkeruus sitä loistoa ja hekumaa vastaan, jota hän päivästä toiseen on katselemassa. Ei elämä hänen silmissään ole ruusuilla tanssimista, vaikka häntä alituiseen ruusujen tuoksut ympäröi...

— Oi, kun olisin noin kaunis... hymähtää Eila puoleksi itsekseen.

— Olet tarpeeksi kaunis ... luonto on sinulle lahjoittanut riittävän sievän ulkomuodon. Jos muut lahjasi ovat kauneutesi veroiset, niin luonto on ollut erittäin antelias sinulle. Ei sinun tarvitse kadehtia ruusujuhlien kuningatarta ... Hän joutuu yleisen imartelun esineeksi . . . ja se varmaan pilaa hänet. No... niin no... hänellä on hänen osansa... Rikkaiden leikkikaluksi hän joutuu... Kun rikkaat mässääjät kyllästyvät kotiperhosiinsa... niin hänestä saavat vaihtelua... sellaista se on.

Albin arveli, että tytöt väsyvät samassa paikassa seisomiseen. Paras olisi siirtyä pois kiusallisesta auringon paahteesta.

— Tosiaankin! On tässä jo kylliksi katseltu tuota humua... aivan päätä pakottaa. Puistossa olisi viileämpi ...tahi joen rannalla. Kaupungin puistossa voi olla nyt liian paljon väkeä, kaupungin ollessa tulvillaan vieraita. Mutta puistoon he sentään päättivät lähteä.

Eilalla oli siellä taas uutta ihmettelemistä. Suihkukaivoja, patsaita, eläimiä ja lintuja häkeissä. Pikkukau-

pungin ihmiselle siellä oli paljon uutta näkemistä. Mutta vihdoin he kyllästyivät katselemiseen. Istuivat eräälle puiston penkille seuraamaan ohikulkevien liikkeitä.

Niin he olivat kuin lapset, jotka olivat saaneet kaikki haluamansa lelut ja sitten unisina väsähtäneet... Illan varjot jo hiipivät maille. Puistossa tuntui kuuman päivän perästä herttaisen viileältä...

IV.

ULLAKKOKAMARISSA.

Albin Majala loikoi pienessä ullakkohuoneessa, jonka vaatimattomina huonekaluina olivat kaksi vuodetta, pieni pöytä, kaksi tuolia ja puolikulunut vanhanaikainen peilikaappi.

Huoneen vuokraajilla ei ollut sanottavasti lisättävää tähän huoneen sisustukseen. Albin Majalalla oli ainoastaan kulunut matkakapsäkki nurkassa. Toisella vuokralaisella, Väinö Ojalalla, oli toki vähän runsaammin omaisuutta. Hänen irtaimistoonsa kuului viulu, muutamia kirjoja, kaksi muotokuvaa ja pieni matka-arkku, jossa osa tästä omaisuudesta kuljetettiin vähäisten vaatteiden keralla.

Albin käänteli itseään ja haukotteli. Silmänsä osuivat pöydällä olevaan valokuvaan, jonka hän oli asettanut mustepulloa vastaan pystyyn, kun ei ollut muuta kuvatelinettä. Tummatukkainen tyttö siinä hymyili herttaisesti...

Albin Majalan mielessä vilisi kuvia kaikenlaisia. Hän oli tämän kesän kuluessa nähnyt, kuullut ja kokenut paljon sellaista, mikä hänelle oli kokonaan uutta ja outoa...

Alma Oras oli hauska tuttava. Harvinaisen järkevä tyttö! Kyllä vain hänen seurassaan aika kului. Ja toinen tyttö sitten... ihana kuin ruusujuhlien kuningatar! Albin jälleen tuijotti pöydällä olevaan kuvaan... Eila... kuiskasi hän hiljaa.

Viime viikkojen tapahtumat pyörivät edelleen Albinin aivoissa. Aika oli kulunut humussa ja ihmisvilinässä, että tuskin oli ollut aikaa ajatuksiaan koota. Mutta sai hän sensijaan kerrankin liitää elämän virran mukana huimaavaa vauhtia... Tuli muistojen kirjaan uusia lehtiä... ei siis väliä vaikka seurasikin sitten hiljaisuus.

Alma Oras oli hämmästyttänyt Albinia monilla omituisilla kysymyksillään. Elämästä puhui tyttö niin tietorikkaasti kuin olisi sata vuotta jo elänyt.

— Mitä kirjoja olet nyt lueskellut? Siinä oli yksi kysymys.

Albin kertoi lukevansa enimmäkseen kaunokirjallisuutta, mutta etupäässä seikkailuromaaneja.

— Kaunokirjallisuuden lukeminen on tavallaan hyvä, kun ei sitä lue aivan umpimähkään. Kirjallisuutta täytyy osata valita! Raskaan työn ohella ei ole helppo syventyä tietopuoliseen kirjallisuuteen, mutta sittenkin pitäisi yrittää tiedonjanoaan virittää, oli Alma selittänyt heidän puhellessaan hengen vainioilla liikunnasta. Alma oli luetellut muutamia kirjoja, joita oli äskettäin lukenut, ja hän selitteli tarkkaan Albinille niiden sisällön. Albin ihmetteli, kuinka Almalle oli jäänyt aikaa niin paljon olla kirjallisuuden parissa.

— Kyllä aikaa saa, kun vain on harrastusta, vakuutti Alma. Albin käsitti nyt, kuinka oli mahdollista, että Alma katseli tätä elämää niin terävillä silmillä. Albin oli paljon lukenut kaikenlaista kirjallisuutta, mutta hän oli lukenut

vain kuluttaakseen joutoaikaa. Nyt hän päätti lukea oppiakseen, kuten Alma lukemista määritteli. Erotessa oli Alma antanut Albin Majalalle kirjan, jonka hän kehoitti kaikkein ensinnä lukemaan. Sanoi hankkivansa Albinille kirjallisuutta, jos vain hän haluaisi lisää samanlaista, jota hän niinkuin makupalaksi tarjosi.

Albin ajatteli ja kuvitteli kaikki asiat moneen kertaan mielessään. Väliin hän haukotteli.

— Ei . . . mutta nythän on paras alkaa lukemaan niitä kirjoja! Kun Väinö Ojala tulee asuntoon, ei jää rauhaisaa hetkeä, musiikilla silloin on ylivalta. Väinö Ojala harrasti musiikkia. Vanhasta viulusta, joka nyt oli ikävissään nurkassa, lähti Väinö Ojalan käsissä niin ihania säveliä että sydäntä hiveli.

Albin oli sattumalta joutunut Väinö Ojalan tuttavaksi, mutta nopeasti he olivat sopeutuneet toisiinsa, kuten ainakin maailman kiertokoulun oppilaat, joille ei jää aikaa pitkiin esityksiin. Molemmat olivat asunnon puutteessa. Kun vaatimukset asunnon suhteen sattuivat samanlaiset, niin muuten kaikki oli valmista.

Väinö Ojala kertoi olevansa merien kyntäjä. Sanoi ottavansa joskus hieman pitemmän loman, tuntiessaan tarvetta jäädä vankalle maaperälle.

Väinö tuntui olevan erittäin hauska poika. Kertoili senkin seitsemät kaskut. Oli muka kaikissa itse ollut mukana, vaikka mitä ihmettä tapahtui.

Tällainen tietoniekka ei ollut aivan outo olento Albinille. Hän oli tavannut ennenkin samanlaisia kaskujen ja ihmeiden kertojia, mutta ei Väinö Ojalan veroista. Huvittava oli kuunnella hänen kaskujaan, uskoa niitä ei kaikkia tarvinnut. Toverinsa alituisesta leikinlaskusta huolimatta täytyi Albinin myöntää Väinö Ojalan olevan hänestä suuresti

tietopuolisesti edellä. Oliko hän hakenut tietonsa kirjoista vaiko elämästä, sitä ei hän vielä ollut saanut selville, mutta näytti kuitenkin, että Väinö oli kirjoihinkin syventynyt.

Albin katseli tummakutrista tyttöä jälleen. Sitten hän tarttui lahjoitettuun kirjaan. Selaili sitä jonkun aikaa. Silmä osui seuraaviin riveihin:

"Amerikan historia alkaa Euroopasta. Tapahtumien sarja, joka tänäpäivänä yhdistää amerikalaisen elämän etäiseen menneisyyteen, johtaa meidät Espanjaan, Englantiin ja Italiaan, jopa Kreikkaan ja Aasiaan, eikä Sioux, Iroquios ja Pequad indiaanien, ei kummunrakentajien eikä mantereen esihistoriallisten asukkaiden vaiheisiin. Ne idut, jopa useassa tapauksessa laitoksetkin, jotka muodostavat nykyisen yhteiskuntamme, ovat alkuaan Euroopasta.

Siihen aikaan kuin Amerika löydettiin, taisteli Euroopassa uusi yhteiskuntaluokka valtaan päästäkseen. Aatelisto ja papisto, ritarit ja kuninkaat olivat hallinneet vuosisatoja. Heidät pian uhkasi kukistaa kauppiaiden nouseva luokka. Uudet keksinnöt, muuttaen niiden menettelytapoja, joiden välityksellä ihmiset tyydyttävät tarpeitaan, loivat tämän uuden luokan ja kohottivat sitä valtaan, kuten ne aina ovat luoneet uusia luokkia ja johtaneet niitä voittoihin.

Ruudin keksintö oli hävittänyt ritarien yksinoikeuden sotilaan ammattiin, kirjapainon keksintö oli poistanut munkkien ja muutamien harvojen ylimysten yksinoikeuden opiskeluun, samalla kompassi oli murtanut kaupankäynnin ahtaat rajat ja vapauttanut merenkulkijat pelkkien maamerkkien mukaan kulkemasta."

Albin luki edelleen. Hän jo innostui kirjan sisältöön. Hän oli lukenut tunnin, oli kai lukenut jo kaksikin tuntia.

Hän ei lainkaan huomannut, että hänen toverinsa oli palannut asuntoon ja alkanut riisua vaatteitaan.

Huomenta naapuri! Eikö naapuri lainkaan kuule eikä näe? virkkoi Väinö Ojala vuoteen luo astuessaan.

— Kas! Sinäkin olet tullut... Albin laski kirjan pöydälle. Väinö otti kirjan käteensä, silmäili sen alkulehtiä.

— Vai luet sinä Amerikan luokkataistelun historiaa? Sillätavalla, poika, lue vain edelleen! Minäkin olen niitä lueskellut aika paljon ja kiintynyt tutkimaan luokkaliikkeen kulkua, mutta nyt taas olen ollut niin paljon muissa harrastuksissa, että se on jäänyt sivuasiaksi. Olen näes liian paljon vanhan ystäväni seurassa... tuon tuolla nurkassa.

Väinö osoitti viuluaan.

Albin selitti, että hän oli kuluttanut aikaansa lukemalla vain kevyempää kirjallisuutta. Sosialistisia teoksia ei ollut tullut luetuksi. Mutta se on riippunut olosuhteista. Hänellä ei ollut siihen ollut tuskin tilaisuutta. Sukeusi pitempi keskustelu. Albin kertoi toverilleen nuoruutensa vaiheet. Hän oli kotoisin laajalta Pohjanmaan tasangolta. Ne kuuluisat Isonkyrön pellot olivat hänen kotitanhuviaan lapsena. Keskivarakkaassa kodissa kasvaneena ei hän nuoruusvuosinaan kokenut minkäänlaista puutetta. Elämä kului hiljaa ja tasaisesti. Vanhemmat olivat uskovaisia, äiti erittäinkin. Haaveilevan äidin mieliala tuntui hänellä olevan perintönä. Albin kertoi olleensa nuorena hyvin herkkämielinen.

— Kyllä Amerika kouluuttaa! sanoi Väinö. Monta poikaa on täällä kouluutettu ja terästetty. Täällä täytyy kulkea joka päivä silmät auki, ja sittenkin tahtoo sortua..

Albin vielä selitti kokemuksiaan Amerikassa, kansallisuuksien suuressa sulatusuunissa, kuten oli kuullut sanot-

tavan. Suurimman osan ajasta oli viettänyt Lännen jättiläismetsissä.

— Sitten sinulla varmaankin on kärsimyskruunu otsan ympärillä! huudahti Väinö.

Terästehtaassa kertoi Albin sitä ennen työtä tehneensä.

— Terästehtaassa! Väinö katsoi toveriinsa tutkivasti.

Albin kuvasi yksityiskohtaisesti terästehtaassa olonsa. Lopuksi hän hymähti:

— Mokomassa hornankattilassa en tahtoisi enempi olla! Siellä on mennyt monen pojan elämä ja terveys, että ei ole jäänyt kuin luut ja nahka...

— Ja moni poika on menettänyt nekin! jatkoi Väinö edellisen puheeseen.

Väinö Ojala tuntui tietävän näistä asioista yhtä paljon kuin Albin. Hän alkoi kertoa:

— Muuan Billy Ward asui kanssani niinkuin sinä nyt. Hän oli hauska veli... usein muistelen poikaa... Ei hän ollut harras jumalanlapsi, ei käynyt kirkosssa, ei hän rakastanut pappeja... eikä suinkaan kumartanut mammonan omistajia! Pääsi terästehtaaseen työhön. Hänellä oli sinne kova halu... ei tietenkään sen työn herkun takia. Silloin ei vielä tutkittu yhtiön konttooreissa työläisen syntiluetteloa yhtä tarkkaan kuin nykyään... ei silloin otettu sormien eikä varpaiden jälkiä muistiin. Kyseltiin sitä ja tätä. Tuskin olisivat poikaa ottaneet työhön, jos olisivat hänen tapansa tienneet.

Billy Ward teki tehtaassa ahkeraan työtä... nimittäin sitä työtä, jonka vuoksi hän sinne erikoisesti halusi päästä. Terästehtaan pomot olivat ihmeissään, kun tehtaasta löytyi myötäänsä lentolehtiä, joissa kehoitettiin teräsorjia järjestymään. Kumouksellista kirjallisuutta tavattiin tehtaan alueilta yhä enemmän ja enemmän. Billy Wardia ei ku-

kaan epäillyt. Hän osasi näytellä! Hän oli työmaalla harras uskovainen, mutta tehtaan ulkopuolella hänen tiensä olivat salaiset. Maanalaisissa katakombeissa hän uudenaikaisten "kristittyjen" kanssa seurusteli. Lentolehtiä valmistettiin, kokouksia pidettiin, joissa suunniteltiin teräsorjien järjestämistä.

Tehtaassa sattui eräänä päivänä hirvittävä tapaturma. Viisikymmentä miestä... etelän aurinkoisen taivaan alla kasvaneita työjuhtia... surmaantui samalla kertaa. Tehtaan herrat eivät sellaisista tapauksista maailmalle hälyytä. Kohta otettiin selville, kuinka monta henkilöä oli ollut tapahtuman silminnäkijöinä. Heitä oli vain kaksi, jotka olivat kyllin etäällä pelastuakseen . . . Billy Ward ja muuan puolisokea ukko. Suorastaan kiellettiin asiasta puhumasta sanaakaan . . . yhtiö lupasi siitä pitää huolen. Mutta miten ollakaan . . . asia tuli kuitenkin julkisuuteen. Työläisten keskuudessa nousi murina . . . Puolisokeaa ukkoa eivät teräspomot epäilleet . . . mutta Billy Ward sai heti lähdön! . . . Jonkun ajan kuluttua löydettiin hänen ruumiinsa . . . Minulla on omat ajatukseni hänen kuolemastaan.

Meripoika kertoi useampia samansuuntaisia tapahtumia. Lopuksi hän huoahti:

— Ne kaikki kuuluvat kapitalistiseen järjestelmään . .

Hän näytti jutelleen kyllin kauan . . . Äkkiä hän sieppasi nurkasta ystävänsä ja rajusti puristi sitä. Viulu alkoi kohta elämään. Kummallisia säveleitä loihti hän sieltä esiin. Albin piti erikoisemmin eräästä säveleestä, jota Väinö usein soitti.

— Oh... soita vain sitä... soita vielä... Mikä se laulu on?

Lopetettuaan virkkoi viuluniekka hartaana:

— Sievä se on . . . siitä nykyään eniten pidän . . . Mikä laulu . . . sehän on Peer Gyntistä . . . Solvegin laulu.

Albin ei tullut vastauksesta yhtään viisaammaksi . . . mitä hän tiesi Peer Gyntistä! Mutta ilman enempiä kyselyjä sanoi hän soittajalle:

— Kerran vielä! . . . soita vielä se laulu.

Meripoika soitti.

Ullakkokamarissa maailman kiertokoulun oppilaat elivät sävelten maailmoissa. Kuunnellessaan viulun soittoa, vuoteellaan loikoen, tuijotti Albin sävelten korvia huumatessa edessään olevaan tummasilmäisen tytön kuvaan.

V.

MEREN RANNALLA.

Hetkisen elivät he unelmien maailmoissa sävelten lumoissa. Väinö Ojala laski viulun pöydälle, katsoen siihen kuin nuorukainen lemmittyynsä. Silitteli sitä kuin hyvää ystävää.

Keskustelu virisi jälleen. Väinö Ojala oli tänään omituisempi kun koskaan ennen, mutta syytä siihen ei Albin voinut tajuta.

Väinö käveli pienessä huoneessa edestakaisin. Vihdoin hän purki mieltään.

— Totisesti. Kyllä tämä elämä on kuivaa ja arkipäiväistä! Tässä aivan näivettyy näihin köyhän iloihin. Jäin kuivalle maalle siinä toivossa, että saan vaihtelua yksitoikkoiseen merielämään, mutta asia ei siitä vähääkään parantunut.

Täällä kaupungin humussa on sata kertaa ikävämpi kuin meren ulapalla. Siellä toki väliin tuulee ja myrskyää, että saa vaihtelua taistellessa ankarien luonnonvoimien kanssa. Ellei minulla olisi tuota uskollista ystävääni, viulua, niin päivät olisivat ikävästä harmaita.

— Sinä olet tänään erikoisella tuulella, virkkoi Albin. Olen tottunut sinut näkemään aina iloisena meripoikana, jolle ei tule harmaata hetkeä.

— Niin sitä luulisi ... vastasi Väinö yksikantaan.

Molemmat olivat hetken ääneti.

— Tekee mieleni jonnekin ... mutta minne ... en tiedä! Tämän maapallon olen purjehtinut kaikilta kulmilta, olen käynyt idän ja lännen ja sen välimatkat ... mutta kaikkialla on samanlaista ...

— Ei suinkaan! ehätti Albin väliin.

— Samanlaista riistoa ... köyhiä sorretaan, rikkaat riemuitsevat palatseissaan.

Tietenkin maailmassa on väriä, valoa ja vaihtelua, kenellä niistä on tilaisuus nauttia! ... Luuletko merimiehen elämän kovin herttaiseksi?

Taas oltiin vaiti.

Hetken kuluttua Albin innostui. Silmistä jo kohta näki, että hänellä oli jotain erikoista mielessä.

— Kuulehan! Suotta vietämme aikamme tässä ullakkokamarissa ja väliin kuljemme tomuisia katuja ... Lähdetään merenrannalle!

— Merenrannalle ... Jaah! Siellähän herrat kesälomiaan viettävät ... levähtävät liiallisista nautinnoistaan ... sanoi Väinö Ojala hieman ivallisesti hymyillen. Sitä voisi kyllä miettiä ... Varani eivät ole kovinkaan suuret .... ja sama lienee sinulla ... ota se myös huomioon!

— En todellakaan voi miljoneerin osaa esittää, vastasi Albin. Mutta minulla on muuan suunnitelma.

— Anna sitten kuulua!

— Alma Oras on parhaillaan merenrannalla sukulaistensa luona. Hän on hauska tyttö.

— Olet kertonut .

— No niin, niin. Mitä arvelet, jos lähtisimme sinne? Täytyy täälläkin maksaa elämisen välineistä. Vaahteran perhe on muuttanut huvilakaupunkiin. Minulla on näes vanhoja tuttavuuksia. Alma Oras on heidän luonaan kahden viikon ajan lomalla ollessaan. Vaahteralla on nyt pieni virvokejuomakauppa huvilakaupungissa. Mitä arvelet ehdotuksesta?

— Ei sinne kyllä pitkältä olisi.

— Muutaman tunnin matka... ei se kuluta suuresti varojamme.

Väinö Ojala innostui asiaan. Silläpä todellakin virkistyisi ja saisi uutta innostusta elämään. Hän joskus tunsi omituista pahoinvointia. Ei käsittänyt mistä se johtui.

Kauan ei kulunut, ennenkuin Albin ja Väinö olivat junassa, joka kuljetti heitä kohti kuuluisaa merenrannan huvilakaupunkia, jossa tuhannet ihmiset viettivät iloisia kesäpäiviä loikoen hiekassa ja auringonpaisteessa. He tuijottivat äänettöminä junan ikkunasta ulos, katsellen ohi kiitäviä maisemia. Väinö ei näyttänyt olevan niin puheliaalla tuulella kuin tavallisesti. Ja Albin oli myös ajatuksissaan.

Ilta alkoi jo hämärtää. Metsän tummat varjot virittivät haaveilevan Albinin mielikuvitusta.

Metsässä tuskin mikään vaikuttaa ihmiseen niinkuin sen pyhä hämäryys. Albin mietti metsän moninaisuutta.

Kuka ymmärtäisi kasvien kieltä... Mitä laulavat puut metsissä juuri nukkumaan mennessään illan hämärässä?

Metsä on ihmeellinen maailma, jossa kaikki elää ja henkii. Uusi sukupolvi siellä kasvaa toisensa jälkeen. Kaikki elävät auringon valosta. Niin... auringon valosta! Koko luomakunta polvistuu suuren auringon eteen. Pakanat pitivät aurinkoa suurimpana jumalanaan... ja sitä se todellisuudessa onkin. Mitä olisi elämä ilman auringon mahtavaa voimaa?

Kuinka moni ihminen saa olla ikuisessa hämärässä... Kuinka monta ihmistainta kuolee valon puutteessa, aivankuin kitukasvit metsissä. Upeita ovat metsän vanhukset, satavuotiaat suuret kummitukset, jotka ylpeinä katselevat vuorilla, ikäänkuin hymyillen: voi teitä ihmisraukat, ihanan luonnon keskellä sortuvat olennot, kullan himossa kuolevat ja vallasta kamppailevat houkat. Me satavuotiaat metsävanhukset olemme taistelleet tuulia ja myrskyjä vastaan, mutta taistelussa suoriutuneet voittajina.

Metsissä versovat myös sammalet ja varjokasvit, mutta metsän hämäryys yhä synkistyi, joten Albinin oli niitä vaikea eroittaa. Niiden värit himmenivät yhdeksi tummaksi peitteeksi maankamaralle...

Vuoripurot siellä sankan metsän siimeksessä kohisevat. Kuuluu ikuinen lirinä... väsymätön veden vierintä meren mahtavaan syleilyyn.

Jo vaihtui maisema.

Metsättömiä rinteitä kuultaa hämärän halki. Ruskot näkyvät monivärisinä taivaan rannalla. Hetken hämärän, tumman tunnun jälkeen, pyrkii kuu hiljalleen esiin.

Albin ikäänkuin havahtuu unesta, kuullessaan vienoa soittoa. Väinö ei malttanut pitää viuluaan ääneti, vaan antoi sen hiljalleen itkeä illan hämäryydessä. Vaunussa

oli vähän matkailijoita, joten Väinö ei saanut viulun vienolle valitukselle monta kuuntelijaa. Muudan vanha vaimo oli vaunun penkille torkahtanut, mutta heräsi Väinön hiljaiseen soittoon, kuunnellen tarkkaavana.

Vanhuksen silmissä vesihelmet välkkyivät ja leuka näytti tutisevan... Mitä lienee miettinyt.

Kuu kohosi vähitellen taivaalle. Hetkisen kuljettiin jo aavaa merenrantaa, johon pian oli määrä pysähtyä. Väinön viulukin taukosi itkemästä...

Albin ja Väinö olivat heränneet haaveistaan, keskustelivat jo varsin käytännöllisistä asioista. Miettivät, kuinka mahtoi olla vaikea saada olinpaikkaa merenrannan täyteen ahdetuista asunnoista tahi matkailijain kodeista. Mutta tällaisista asioista he helposti tiesivät suoriutuvansa, sillä he olivat tottuneet kaikenlaisiin oloihin sopeutumaan.

Mikä ilo syntyikään aamulla kun Alma Oras tapasi äkkiarvaamatta Albinin, seurassaan iloinen meripoika. Alma oli sangen iloinen saadessaan seuraa vähäisellä loma-ajallaan. Huvilakaupungissa näki riittävän paljon ihmisiä, mutta mitäpä niistä tuntemattomista . . . ihmisiä on kaikkialla, mutta ystäviä vain harvassa.

Almalla oli vain vähän aikaa lomastaan jälellä, mutta sen hän toki sai nyt viettää hupaisesti tuttaviensa seurassa. Hänellä oli suunnitelmia useampia. Heidän piti ainakin yksi yö viettää nuotiotulen äärellä rannan hietikolla kuuntelemassa laineitten laulua ja meren pauhinaa.

Eila täytyi saada mukaan, vaikka äitinsä kuinka sitä vastustaisi. Mikä lienee pälkähtänyt Eilan äidin päähän, kun hän kielteli tytärtään lähtemästä Alman ja nuorten miesten seuraan. Mutta Alma siitä sisarelleen virkkoi nyrpeänä:

— Jos Eilan voit pahoilta poluilta muuten kyllin hyvin

varjella, niin ei hän ainakaan tällä kerralla joudu turmion teille.

Taipui Eilan äiti vihdoinkin. Aamusta alkaen päätettiin päivä viettää rantahietikolla ja sitten yöksi virittää nuotiotuli. Albin oli riemuissaan. Mikä ihana aika heille koittaisi: paistaa perunoita nuotiotulella, syödä paistettua suolakalaa ja juoda kuppi kuumaa kahvia palan painikkeeksi.

Väinön viulun säveleet laulaisivat kilpaa meren kuohujen kera... Ja kuutamolla nuotiotulen loimottaessa saisi hän katsella ihailemansa kaunottaren tummiin silmiin. Ensi kertaa tunsi hän todellista iloa koko aikana, mitä oli viettänyt tässä suuressa maassa... ja Albin ymmärsi nauttia.

Meripoika oli ihastunut uusiin tuttaviinsa. Eila Vaahtera oli todellakin kaunis! Mutta Alma Oras oli järkevämpi ... sangen hupainen ja miellyttävä seuratoveri ... ja soma hänkin. Albin ei suotta näitä tuttaviaan ylistellyt. Väinö Ojala oli hyvin tyytyväinen toverinsa keksintöön lähteä merenrannalle viettämään muutaman hauskan päivän. Pian oli taas otettava pesti laivaan ja pitkäksi ajaksi... ellei ainiaaksi ... jätettävä nämä seudut ja sen miellyttävät neitoset.

Pieni seurue nautti ihanimmista hetkistä, mitä he milloinkaan olivat viettäneet. Hauskoja muistoja painui heidän mieliinsä merenrannikolta. Suurenmoisen vuoren rinteeltä katselivat he meren maininkien vyöryntää, kulkivat luonnon muodostamissa vuoren onkaloissa, joissa peikkojen ja menninkäisten vakuutetaan asuneen tuhansia vuosia sitten, mutta karkoittuneen niistä, kun ihminen otti seudun haltuunsa. Vuoripurojen viileää vettä joivat he käsil-

lään ... kuin leikkivät lapset ... kaivoivat hietikosta meren rannasta simpukoita ja näkinkenkiä.

He kertoivat toisilleen kaskuja kuten ne ruttoa paenneet ihmiset, joita Boccasio kuvailee eräässä romaanissaan ... mutta heidän kaskujensa aiheet liikkuivat terveemmillä aloilla.

Alma Oras usein muisti huoahtaa:

— Oh, kuinka maailma onkaan ihana! Mutta tätä maailman kauneutta ei suuret joukot saa nauttia ... miljoonat raatavat tehtaiden komeroissa ja ummehtuneissa työpajoissa, vääntävät kuin orjat jauhinkiviä . . . Lapset raatavat vanhempiensa rinnalla, näivettyen valon ja ilon puutteessa ...

Alma Oras muisti isäntäväkensä. Heillä oli elämän nautintoa. Ainoaa tehtävää heillä ja heidän luokallaan oli etsiä vuodet umpeen yhä uusia huveja ja ajankuluja. Nauttia luonnonkauneudesta ... kulkea ja katsella ... samaan aikaan kuin palkkaorjat raatavat heille liikevoittoa lännen jättiläismetsien povessa.

Näiden ajatusten eivät he antaneet iloaan häiritä. He vakuuttivat toisilleen, että vielä kerran paistaa aurinko täydellä terällä koko raatajaluokalle, kun se herää etujaan valvomaan.

Alma Oras jutteli paljon meripojan kanssa yhteiskunnallisista kysymyksistä. Väinö Ojala oli iloinen, että hän kerrankin tapasi naistoverin, jolla oli aivot ajattelua varten.

Albin pyrki mieluummin Eilan pariin ... ja Eila näytti nyt viihtyvän hyvin Albin Majalan seurassa.

Albin tunsi onnentunteen ailahtavan povessaan. Elämässä oli kerrankin sisältöä ...

VI.

TILINPÄÄTÖS MILJONEERIN TALOSSA.

Alman sydän oli täynnä onnentunnetta. Hänen kesälomansa muodostui miellyttävämmäksi kun hän osasi uneksiakaan. Vieläkin hänen korvissaan kaikui aaltojen laulu. Hän loitsi yhä uudelleen esiin kuvia kaikesta siitä, mitä oli kokenut niinä herttaisina päivinä, joita hän sai viettää ystäviensä parissa.

Meripoika, alkuun päästyään, ei tyytynytkään siihen, että vain meren kohinaa kuunneltiin ja hietikossa loikoiltiin hellivässä auringon paisteessa ja rannalla illoin nuotiotulta viritettiin. Hän halusi vaihteeksi muuta seikkailua. Niinpä päätti pieni seurue tehdä matkan lähettyvillä olevalle kuuluisalle merenrantavuorelle, josta oli harvinaisen laaja näköala aavalle merelle.

Vuorentörmä oli ihmeellinen. Meri aaltoili alhaalla, auringon loisteessa. Valaskala välkytti selkäänsä meren kuohujen keskellä, puhaltaen väliin ilmaa keuhkoistaan, siten synnyttäen veteen omituisia pyörteitä.

He kiipesivät vuoren korkeimmalle kohdalle, jossa äkkijyrkkyys päätä huimasi, mutta laajat maisemat eteen aukenivat. Haltioituneina he tätä maisemaa katselivat.

— Ihana on maailma! he kertasivat yhä uudelleen. Joku heistä muisti kiusaajan korvessa, joka sanoi vieteltävälleen, että kaiken tämän maailman minä annan sinulle, jos vain kumarrat minua . . .

Koko elämässään ei Alma ollut nähnyt niin kaunista

näkyä. Meripoika, vaikka oli kiertänyt monenlaisissa paikoissa ja nähnyt kaikenlaisia luonnonmuodostumia, sanoi tämän olleen yhden ihanimmista näkemyksistään.

Alma palasi miljoneerin taloon pää täynnä haaveita. Väinö oli kohdellut häntä erittäin huomaavasti. Väliin punarusot muodostuivat Alman vaaleille poskille, kun meripoika häntä katseli silmiin.

— Sanottakoon mitä tahansa merimiehistä, mutta sittenkin uskon, että Väinö on kunnon poika! vakuutti Alma.

Useita päiviä kulki Alma ikäänkuin houreissa, teki työnsä koneellisesti ja vaistomaisesti.

Toinen tyttö huomasi muutoksen. Hän ihmetteli itsekseen Alman käytöstä ja teki jos minkälaisia arveluja mielessään. Lopulta ei hän malttanut olla suoraan kysymättä, mikä oikeastaan Almaan oli mennyt.

— Kuinka niin? hymähti Alma naurahtaen. Tuntui niin somalle kun sivullisetkin huomasivat hänen mielialansa muutoksen.

Tyttö katsoi pitkään hieno ivanväre suupielessä.

— Muuten vain . . .

Puhe ei jatkunut sillä kerralla. Mutta myöhemmin Alma ilman kyselemättä kertoi kesälomastaan. Kuvaili tytölle, mitä hän oli kesälomallaan kokenut. Valitteli sitä ikuista köyhyyttä, jota työläinen saa kokea alituisessa raadannassaan . . . Sellainen hauska loma oli kuin erämaan keidas janoavalle sielulle . . . mutta sellainen onni on harvinaista työläiselle . . . se voi sattua korkeintaan vuosien ahkeran uurastuksen perästä . . . jos silloinkaan! Alma ei malttanut olla mainitsematta Lisille — se oli toisen tytön nimi — uudesta tuttavuudestaan. Lisiltä ei ollut jäänyt huomaamatta, että joku oli Alman pään pyörälle saanut. Tyttö kysäsi veikistellen:

— No entäs se toinen tuttavasi, joka täällä oli kerran nukkumassa herrasväen vuoteella ... sitähän minä ...

— Älä hyvä ihminen puhu niin äänekkäästi, kielsi Alma.

— Kuulkoot! mitäs minä ... kiusasi tyttö norjalaisella murteella.

Tyttö näytti haluavan tehdä hänelle kiusaa. Alma oli silloin tällöin huonoissa väleissä lapsellisen tytön kanssa, joka ei paljon ymmärtänyt tämän maailman menosta. Tyttö oli vaistomaisesti viekas ja kielevä. Vanhalle sokealja muorille hän tapasi kertoa asioita, joita Alma ei olisi halunnut puolikuuron vanhuksen tietävän.

Kun tyttö oli saanut selville, että Alma ei tapaa käydä kirkossa, vaan liikkuu enimmäkseen oman kansallisuutensa seurassa työväen pyrinnöissä, piti hän siitä melua:

— Sinä jumalaton! Minne vielä joudut.

Mutta Alma sai nuhdella Lisiä hänen askelistaan. Oli sattunut joskus siten, että Lisi tuli vasta aamupuoleen yötä kotiin. Hän oli omituisen häpeilevän näköinen ja pyysi, että Alma ei hänen poissaolostaan vain mitään mainitseisi. Alma nakkasi nyt vastaan, että hänen on tapana liikkua sellaisissa paikoissa, joita ei tarvitse hävetä . . . niin jumalaton kuin hän onkin.

Hänen ei tarvitse mitään salata. Työläisten riennot ovat julkisia ja sinne meno ei ole suinkaan häpeällistä niinkuin alamaailman tanssit ...

Alma yritti kaikin keinoin vetää tyttöä mukanaan, mutta ei siinä onnistunut. Lisi kulki omilla teillään.

Talon herrasväki palasi Euroopan matkalta. Se aiheutti talossa vaikka minkälaista touhua. Tervehdyksiä ja tulijaisjuhlia pidettiin alinomaa. Kekkereitä oli useampia perättäin. Almaa kauhistutti työn paljous. Virkistävän loman

jälkeen tuntui tympäisevän noiden joutilaitten palveleminen, joilla koko elämä on yhtä ainoaa lomaa ja ilonpitoa. Hänen oma lomansa alkoi tuntua jo aivan kaukaiselta sadulta. Kuka tietää kuinka kauan saa raataa taas yhteen menoon.

Talon rouva oli kärttyisellä tuulella Euroopan matkalta palattuaan. Hän usein muisti mainita, miten huonossa asemassa ovat Euroopan työläiset ja kuinka suuret edut heihin verrattuna on Amerikan työväestöllä. Euroopan matkan jälkeen talon komento muutettiin...

Lisi hyppäsi kuin houkkio pienimmänkin viittauksen saatuaan. Alma yritti selittää tytölle, että ei sovi opettaa talon rouvaa huonoille tavoille... hän joutaa unohtaa ne Euroopan fascistien opetukset.

Kekkerien jälkeen tuli alottaa suursiivous. Koko talo aiottiin puhdistaa uuteen kuntoon. Rouva oli saanut taas uuden suunnitelman huoneiden ja huonekalujen muuttelemiseen. Mutta vanha rouva pyrki väittämään vastaan alituisista muutoksista. Niiden takia hänenkin rauhansa tuli häirityksi.

Mitä niitä vierashuoneita aina siivoaa... eihän niissä ole edes kukaan käynyt sillä ajalla kun talonväki on ollut matkoilla.

Rouva kuitenkin tarkasteli vieraiden makuuhuoneita. Kaikki näytti olevan hyvässä kunnossa. Mutta mitä ollakaan... mitä hän löysi suurimmasta vierashuoneestaan .... pienen postikortin, jossa oli kaunis nuoren tytön kuva. Rouva ei tuntenut kuvassa olevaa henkilöä. Mutta hänestä näytti, että tyttö ei ollut hienostoon kuuluva... oli liian köyhästi puettu.

Kuva kädessä hän riensi alakertaan vanhuksen luokse.

— Kuinka kuva on joutunut vierashuoneeseen? Kuka siellä on liikkunut?

Vanhus ei voinut vastata. Hän ei tiennyt Alman vieraiden nukkuneen talossa.

Rouva oli hermostunut.

— Missä on Alma?

Hänellä sattui olemaan lomaa puolipäivän jälkeen. Toinen tyttö kutsuttiin esiin. Lisi riensi rouvan eteen vapisevana. Hän ei tiennyt mistä oikeastaan oli kysymys. Mutta hän näki rouvan käytöksestä, että jotain oli tapahtunut.

Rouva ojensi kuvan tytölle. Kysyi: kuka siinä on?

Lisi oli kun tulisilla hiilillä... Pitikö hänen kertoa, että siellä olivat olleet Alman vieraat nukkumassa.

Rouva katsoi tyttöä tiukasti silmiin. Lapsellinen tyttö hätääntyi ja kertoi... Rouva kauhistui.

— Alman vieraat nukkuneet talon vierashuoneissa?! Onko kuultu julkeampaa! sihisi rouva, silmät tulistuneina katsellen pelästynyttä tyttöä.

Suursiivous oli nyt päätetty. Perinpohjainen puhdistus täytyi nyt toimittaa. Työläiset nukkuneet heidän vierashuoneissaan!

Kun Alma saapui iltapäivällä takaisin, annettiin hänelle heti palkka käteen ja kehoitettiin hakemaan itselleen yösijaa jo seuraavaksi yöksi. Talossa ei häntä enää tarvita. Lisi itkien selitti, mitä oli tapahtunut. Ei hän tarkoittanut pahaa, vaikka tuli sanoneeksi...

Alma oli kovin katkerana. Siinä oli hänelle palkka vuosien uskollisesta raadannasta.

— Hm! Sai toki vaihtelua elämään, lohdutteli hän itseään.

Hän muisti katkeruudella aikoja miljoneerin palveluksessa oloajaltaan. Muisti ne hetket, joita oli viettänyt yksi-

näisyydessä miljoneerin ullakkokamarissa. Ilottomia aikoja! ... Hänelle eivät tuoneet iloa pehmeät matot lattioilla, vähän lisäsivät hänen hauskuuttaan suuret talon salit ja kalliit taide-esineet. Niiden puhdistamiseen oli kulunut monta kallista hetkeä hänen elämästään ... Hänellä ei riittänyt aikaa nauttia ruusujen tuoksusta talon suuressa puutarhassa ... Aina oli kiirettä, alituista touhua, aina oli joku puhdistusesine käsissä ... tomujen pyyhkiminen häiritsi jo yön uniakin.

Hän oli palkkaorjatar, jolle maksettiin kuukausipalkan muodossa hänen raatamisestaan. Alma ajatteli, mitä kaikkea sen pienen palkan takia tuli talossa suorittaa. Ja sitäpaitsi tuli hänen olla kuuro sekä sokea ... Näki tahi kuuli mitä tahansa, piti olla näkemättä ja kuulematta.

Monet kerrat sydäntä kirveli se hirvittävä tuhlaus, jota hänen piti katsella, vaikka tiesi samaan aikaan kaupungin köyhien kortteleissa värjöttävän vilusta ja nälästä sinettyneitä lapsia, joille äidin oli mahdoton ojentaa leivän palaa. Hän näki viinin ja samppanjan virtaavan kallishintaisissa laseissa, jotka maksoivat enemmän kuin hänen kuukausipalkkansa. Hän käsitteli puhdistaessaan juomamaljoja, joita piti varovammin pidellä kuin köyhä silmäänsä ...

Sivistyneisyydellään ylpeilevän yläluokan hän näki pikku tunneilla antautuvan sellaiseen huvitteluun, jota hurskaat ihmiset pitivät herran pyhien käskyjen rikkomisena, joista ei synninpäästöä suotaisi. Mutta kaikelle piti ummistaa silmänsä ... se kuului orjan osaan.

Mutta nyt oli kaikesta siitä tehty yht'äkkiä loppu. Palkka oli tuotu käteen ja sanottu, että ei tarvita enää ... Ei sanottu kiitoksia, eikä annettu päästötodistusta. Mitkään hänen vuosikautiset uhrauksensa eivät muistuneet rouvan mieleen, kun oli tuomittu yhdestä rikoksesta.

Almaa katkerasti nauratti. Hänessä oli juurtunut luokkaviha. Tämä antoi sille uutta sysäystä . . . Aika oli huono. Sen tiesivät hyvin herrasrouvat. Silloin heidän oli helpompi oikkuilla. Vaikea oli saada työpaikkaa. Alma päätti ensi aluksi mennä sisarensa luo, kunnes ottaisi uuden orjanpestin . . .

VII.

UUSIA SUUNNITELMIA.

Alma Oras oli ollut kaksi viikkoa merenrannan huvilakaupungissa. Hän ei vielä ollut päättänyt, palaisiko takaisin Ruusukaupunkiin ja ottaisi jonkun palveluspaikan, vai jäisikö joksikin ajaksi joutilaaksi. Hänellä tosin oli vähän säästöjä, mutta ei niitä oikein kannattanut lähteä joutilaisuudessa kuluttamaan. Eikä hän muutenkaan halunnut kauan laiskotella, kun oli tottunut työntekoon ja oli vielä terve ja voimakas. Välistä hän auttoi siskoansa ravintolassa, mutta sisar silloin kohta huomautti, että paras on ottaa aikaa, kun siihen on tilaisuus.

Eräänä päivänä tuli aivan kuin leikinpäiten puheeksi sisarten kesken, että Alman tulisi laittaa itselleen ravintola tahi virvokejuoma-myymälä. Siinä saisi ainakin yhtä paljon kuin miljoneerin henkiorjana ollessa vaivojensa palkaksi.

— Saisi nukuttaa vieraitaankin missä ikinä tahtoo . . . huomautti Alma leikinpäiten puheen höysteeksi.

Mutta mitäs ollakaan . . . leikistä tulikin täysi tosi!

Muuan elähtänyt leski oli kyllästynyt ruokapaikan pitoon huvilakaupungissa. Hän kuulusteli ruokapaikalleen

ostajaa. Silloin tuli Alma ajatelleeksi vakavasti asiaa. Taitaisi sittenkin olla viisainta alkaa ruokapaikan pitäjäksi, hän mietti. Olisi se ainakin yhtä mukavaa hommaa kuin jonkun hermostuneen ja ylpeän vallasnaisen palveleminen.

Alma oli kunnollinen kokki, joten siltäkään puolelta ei ollut estettä. Ruokapaikan sai hän hyvillä ehdoilla. Muita pieniä vastuksia oli alkuun päästessä. Hänen täytyi hankkia ensi tilassa hyvä apulainen. Pitäisi olla joku luotettava vanha ihminen, jonka voisi jättää huoletta kotiin.

Alma muisti tätinsä Serafiinan. Sepä tosiaankin sattui...

— Vanhus parka... ei hän enää kykene tekemään työtä niinkuin nuoret, mutta apulaiseksi hän on sopiva. Pesisi astioita ja auttaisi keveimmissä töissä. Joku nuori tyttö olisi otettava tarjoilijaksi.

— Voi... voi sitä tätiä. Lieneekö hänellä vielä nyt hyvät puhelahjat kuin ennen... Jos vain naispappeja leivottaisiin uskovaisten seurakuntiin, niin tädin saisi asettaa siihen etutilalle.

Almaa aivan nauratti. Antaapa taas kuulla kun täti oikein haastelee. Ravintola saatiin pian kuntoon. Serafiina muori saapui Alman talouteen. Hän oli hyvillään, kun sai vakituisen olinpaikan, eikä tarvinnnut kiertää ympäri kyliä hierojana, kuten oli tähän saakka täytynyt tehdä elättääkseen itseään. Sai nyt tehdä työtä silloin kuin kykeni ja sai levätä, jos ruumista liiaksi pakotteli. Serafiinalla oli vanha vika selässä... se pakoitti aina pahain ilmain edellä. Alma selitti, että Serafiina täti voi hänelle olla vakituisena myrskyn merkkinä.

Muori oli aika hauska hyvällä tuulella ollessaan, mutta varjele, jos hänet suututti... Serafiina oli nuoruudessaan

ollut pitkä ja solakka nainen, mutta aika oli selän köyristänyt.

— Minä olinkin kylän komein flikka, tapasi muori kehasta itseään.

— Vaikka mulla nyt on pitkä leuka ja laihat poskipäät, olen mä teirän ijässänne ollut punaposkinen ja pyöreälihaksinen ... tavallisesti kertoi punaposkisille tytöille, joiden poskilla apteekin ruusut kukoistivat. Jaa, mutta minun nuoruudessani ei tyttöjen tarvinnut käyttää keinotekoista väriä poskillaan, eikä liikatukkia hiuksissaan. Oli sitä minullakin hiukset kuin heinäkuontalo ... oli sitä toki omasta taasta.

Muori aivankuin vaistomaisesti koetti kädellään niskaansa, vieläkö siellä oli mitään siitä jälellä.

Serafiinalla oli elämän varrella ollut kaikenlaisia kokemuksia. Hän kertoili niistä omine aikoineen, mutta jos joku häneltä yritti jotain tiedustella, oli hän kovin äreä. Sekoittuvat hänen asioihinsa ... senkin ... senkin ... niinkuin ei heillä itsellään olisi syntiä povellaan ... senkin valkeat karitsat.

Serafiina itki kuin pieni lapsi muistellessaan elämäänsä. Jos joku hänelle tarjosi päähän menevää, oli itku kohta valmiina.

— Voi, voi tätä elämää ... voi tätä elämää .. päivitteli hän tavallisesti. Hän oli palvellut Suomessa herroilla nuoruusvuosinaan. Keittäjänä oli ollut Turussa eräällä kamreerilla, joka oli leski ... ja komea mies. Kävi niinkuin usein käy ... kamreeri viihdytti kuumaa vertaan palkkapiikansa syleilyssä. Serafiinalle tuli lapsi ... mutta kuoli kohta parin viikon vanhana. Kamreeri ei heti hyljännyt palvelijaansa, vaan piti hänestä huolta pitkän aikaa. Mak-

soi Serafiinalle palkan, maksoi vaatteet ja muut mukavuudet... Niitä aikoja Serafiina usein muisteli.

— Sainpahan silloin elää niinkuin herrasrouvat. Tuonpa nyt on väliä, onko vihitty tahi ei... Hän oli ainakin hyvä aikansa. Mutta sitten hän kyllästyi, ja pakoitti minun menemään vertaisteni kanssa. Läksi itse ulkomaille, että oli sopivampaa erota. Sieltä palattuaan en häntä enää nähnyt.

Mutta uskalsipa vai joku viitata vähänkin Serafiinan entisyyteen ja leikilläkään mainita jalkavaimoista... niin ikinä ei Serafiinaa voinut senjälestä lepyttää.

— Kyllä sen vielä muistaa... kyllä muistaa... mutisi hän hampaattomalla suullaan. Tuijotti sitten kauas etäisyyteen. Muisteli kai aikoja, jotka olivat hänelle rakkaita, mutta samalla hänen elämänsä häpeäpilkkuna.

Kului aikaa kuukausi toisensa jälkeen. Serafiina oli Almalle hyvänä apuna. Hän oli taitava keittäjä, joten Alma saattoi hänet siihenkin uskoa, silloinkuin muori oli terveempänä ja virkummalla tuulella. Alma oli tyytyväinen, kun kerrankin sai olla oma käskijänsä, vaikka ravintolatouhussa olikin paljon huolta ja puuhaa. Sai lukea kirjojakin, jos vain voi työnsä niin järjestää. Miljoneerilla ollessaan hänellä monta kertaa kirjaimet olivat harmaina tanssineet silmissä, kun yritti illoin lukea.. mutta halusi lukea kuitenkin. Nyt oli siihenkin enemmän tilaisuutta. Liike oli talven aikana hieman hiljaisempaa, joten siitäkin syystä aikaa oli runsaammin.

Muori mutisi liikkeen hitaudesta mutta Alma ei välittänyt. Kylläpähän kesäaika korvaa, hän päätteli.

Alma joskus ihmetteli Vaahteran edistystä. Hän ei voinut käsittää, että liikeajan hitaudesta huolimatta heidän varansa aivan silmäänpistävästi lisääntyivät. Vaahtera

osti komean auton. Emäntä ja lapset olivat hyvin puetut. Eilankaan ei tarvinnut työssä aina raataa, kun otettiin lisää työvoimaa.

Eila sai ottaa pianotunteja, kouluaan ei hän enää halunnut jatkaa, kun oli sen keskeyttänyt.

Serafiina vähän väliä ihmetteli samaa asiaa.

— Siinä on joku... siinä täytyy olla joku niksi... ei sitä niin vain rikastuta.

Eräänä päivänä hän hengästyneenä tuli Almalle kertomaan:

Nytpä minä sen tiedän... hihi... hi jopas tuon nyt tiedän! Ei sitä uskoisi. Vaahtera on kauppias... sitähän minä jo ajattelin.

— Mikä kauppias? Alma oli hämmästynyt.

— Mikä kauppiaas... hih hi.. Serafiina vinkkasi silmää... Sieltä sain ainetta minäkin... no etkö tuota jo käsitä! Vaahteralla on hyvä tehdas... ja myypi ulkomaistakin roppia.

Serafiinan puhe sujui tavallista nopeammin. Alma näki, että puheessa oli perää, sillä Serafiina oli saanut liikaa päähänsä.

Almalle selvisi asioita. Nyt hän käsitti, mitä Eila sillä tarkoitti, kun kertoi isän ja äidin muuttuneen kokonaan toisenlaisiksi huvilakaupungissa. Vaahteraan oli iskenyt ahneuden henki. Mutta olivatpa häneltä kaiken salanneet!

Serafiina ei Vaahteraa tuominnut.

— Mitä täällä vieraalla maalla köyhyyttä kärsii. Jos ei yksi käytä tilaisuutta hyväkseen, niin käyttää toinen. Onko se sen parempi? Siveydelläkö luulet noiden rikkaiden miljoonansa hankkineen... häh?!

Alma huomasi, että sillä tavalla olivat tekoaan vanhukselle puolustelleet, ei hän muuten olisi sitä ymmärtänyt

noin selittää. Almaa tuollainen kuohutti. Hän ei kuitenkaan viitsinyt mieltään purkaa. Muori jäi mutisemaan omine aikoineen.

— Tämä aika näyttää rappeuttavan ihmiset... murrosajan maininkeja, mietti Alma.

Serafiina oli hyvällä tuulella. Hän haki korttinsa, joita aina aikansa kuluksi selaili.

Alma oli vakavampi kuin muulloin. Hän ei voinut käsittää, mikä hänen poskiaan kuumotti ja niin omituisesti painosti...

— Joku ystävä muistelee, hihitti muori.

— Tule vain tänne, niin kerron salaisuutesi ja ennustan tulevia... tulehan nyt! Herttarouva... ruutuässä... kuninkaita ja maijoja... kylläpä tulevat kaikki hyvät kortit käteen. Eipä nyt ilmoisna ikinä! Nyt sinua joku hyvä ystävä muistelee... joku oikein kaukainen ystävä. Sano vain minun sanoneen, että jotain oikein hyvää vielä saat. Mutta mitäpä sinulle sitä enteilen... tietoviisas. Et usko sanoihini kuitenkaan... te nykyajan kirjanoppineet olette niin olevinanne.

Muori rykäsi ja paapatti yhä.

Postimies toi samana iltapäivänä kirjeen. Alma ei siihen heti katsonut, luuli sitä tavalliseksi liikelaskuksi.

Lopetettuaan työnsä, silmäsi hän välinpitämättömästi kirjekuorta. Samalla hän hätkähti. Kuoressa oli ulkomainen postimerkki.

Alma aukasi kirjeen hätäisesti.

— Hawaiin saarilta . . .ooh . . . Hänen poskilleen ilmestyi rusot ja sydän tykytti kiivaammin.

Serafiinaa huvitti.

— Sanoinhan minä... enkö sanonut... ystävä muis-

telee! Aina minun ennustukseni toteentuvat. Tiesipä minun unenikin, eikö tiennyt... etkö muista?

Alma ei enää kuunnellut Serafiinan tarinoita. Hänellä oli kiire lukemaan kirjettään.

VIII.

AMOR HEITTÄÄ NUOLIAAN.

Kirje oli kauan Alman kädessä. Hän luki sitä moneen kertaan. Hän tarkastaa outoa postileimaa, ennenkuin asettaa kirjeen säilöön laatikkoon, jossa hänellä on muitakin rakkaita muistoja.

— Minkälaista mahtanee siellä Hawaiilla olla. Pitäisi hakea joku teos, josta saisi lukea kuvauksia sieltä. Meripoika kuvaili seudun ihmeen ihanaksi. Sanoi kuitenkin siellä tuntevansa ikävää. Mitä hän kirjoittikaan:

"Täällä ihanien etelämaisten puiden siimeksessä istuskelen odotellen laivan lähtöä aavoille ulapoille. Sattuu olemaan lomapäivä ja tilaisuus katsella näitä seutuja. Olen käynyt maailman eri kulmilla ja viettänyt päivän siellä ja toisen täällä, mutta minnekään ei erikoisesti ole ikävä ollut. Mutta istuessani täällä palmulehtojen siimeksessä, tunnen kaihoa huvilakaupunkiin, jossa t apasin toverin, joka ei haihdu mielestä kuin monet muut...

Kuinka hauskaa olisikaan, jos olisit täällä kanssani tarinoimassa. Kuu kumottaa tuolla taivaan sinimerellä, valkeat aallot huuhtovat tämän ihmeellisen saaren rantoja... Tässä istun ja haaveilen, ja uneksin olevani siellä huvilakaupungissa, jossa tapasin sinut ystävä! Olet todel-

lakin unohtumaton ystävä. Toivon, että muistat minua joskus. Kun laivamme jälleen ankkuroidaan Ruusukaupungin satamaan, kiiruhdan sinun luoksesi, niin kauaksi et sieltä voi poistua. Pian kai lähdemme paluumatkalle ja ... sitten ... sitten näen sinut."

— Ooh ... huokasi Alma, laskiessaan kirjeen pieneen lukittuun laatikkoon. Elämä tuntui taas niin uudelta ja kirkkaalta, kaikki tuntui loistavan ja sädehtivän. Äskeinen ikävyys ja harmaus oli kadonnut.

Alma oli monet kerrat kaivannut Väinö Ojalaa, vaikka ei sitä oikein itselleenkään tunnustanut. Väinö oli niin erilainen kuin monet muut nuoret miehet. Hän oli Albinistakin suuresti edellä. Albin oli hauska poika, mutta Väinö oli sentään jotain toista. Meripoika oli käynyt paljon elämänkoulua. Lienee istunut koulunpenkilläkin ... ainakin käsialasta päättäen. Väinön kanssa saattoi jutella mistä tahansa. Albinia vaivasi joskus maailmankatsomuksen ahtaus. Hän ottaa asiat liian yksipuolisesti. Hänessä on niitä vanhanmaan Jussin mielipiteitä jälellä, ajatteli Alma. Mutta nyt oli Albin alkanut lueskella, joten hänen valistumisestaan oli suuret toiveet.

Albin loukkasi työmaalla hieman oikeaa jalkaansa, joten hän joutui sitä sairastamaan. Sen ajan käytti hän aivan lukemiseen. Ja senjälkeen tuli hänelle sellainen lukuinto, että hän kaiket joutoaikansa käytti kirjallisuuden tutkimiseen. Hän kertoi nyt ensi kertaa eläissään lukevansa opikseen, eikä ajan kuluksi. Alma oli viettänyt monta iltaa talven aikana Albinin seurassa. Lähettyvillä olivat metsätyöt käynnissä, jossa Albin taas elatustaan hankki. Hän usein pyhäsin saapui kaupunkiin, viettääkseen edes hetken oikeassa seurassa .. kuten hän tapasi sanoa.

Albinin vierailut yhä tihenivät kevään tullen. Joka sun-

nuntai oli hän Alman ruokatalossa. Eila oli melkein aina Alman vieraana Albinin kaupungissa käydessä. Albin enää harvoin kävi Vaahteralla. Hän surkutteli sitä muutosta, joka oli tapahtunut siinä talossa. Entisestä siivosta ja hiljaisesta perheenemännästä oli tullut ahne väkijuomien salakauppias. Albin olisi useamminkin käynyt Vaahteralla tapaamassa entistä työtoveriaan, mutta Vaahtera oli usein liiaksi liikutettuna väkijuomista, ja jutteli kaikkea sellaista, josta Albin ei ollut lainkaan huvitettu.

Eräänkin kerran Vaahtera löi Albinia olalle, sanoen:

— Sinä olet houkkio kuin pusket työtä muutamalla vaivaisella dollarilla. Saisit tuota rahaa helpommallakin. Otappa minusta esimerkkiä. Kyllä minua ei enää saisi lapiotöihin, olen minä senverran oppinut. Minäkin ennen harrastin yhtä ja toista ja sitäkin työväenaatetta . . . mutta palttua minä sellaisille annan.

Raha se tässä mailmassa jotain meinaa . . . sillä saa ja sillä pääsee! Minä olen pian äveriäs mies! Kyllä metsämiehet minulle tinansa kantavat, saavat täällä päänsä täyteen. Eivät nuo näytä muusta välittävänkään. Hupsu olisin, ellen heidän rahojaan kokoaisi, kun eivät kerran ymmärrä itse pitää. Ja jollen minä niitä ottaisi, niin kyllä toinen ne kokoaisi. Onkin tässä jo tullut kärsityksi kyllin kauan köyhyyttä.

Albinia aivan hirvitti se turmelus, jota salaviinakauppiaat levittivät. Ei riittänyt se, että vanhat juopot menettivät heille rahansa, mutta heidän kauttaan turmeltui nouseva nuoriso. Suuri määrä puolikasvuisista lapsista oli jo myrkkyjen orjia . . .

Albin oli alkanut kokonaan karttaa Vaahteran taloa. Siellä täytyi ottaa ryyppy isännän mieliksi, tahi muutoin

ei ollut hyvä seuraus. Tuntui niin hyvältä mennä Alman ravintolaan, kun se oli paikka, jossa elettiin siivosti.

Eilan ja Albinin suhteet olivat vähitellen muuttuneet. Kaikesta näki, että Eila oli kiintynyt Albiniin toisella tavalla kuin ennen. Ei ollut sitä viikkoa, että Eila ei jollakin tavalla tiedustanut Almalta, oliko Albin käynyt kaupungissa? Albin taas kaupunkiin saavuttuaan kohta kysyi Eilaa.

Eilan äiti ei sietänyt kuulla puhuttavankaan, että joku metsämies seurusteli hänen tyttärensä kanssa.

Serafiina joka kerta Vaahteralla pistäytyessään muisti mainita Albinista.

— Hi... hi... katso vain, ettei Pohjanmaan poika ota tyttöäsi... kyllä Kyrön pojat ovat ennenkin komeita miniöitä mammoilleen vieneet, hi.. hi.. hi.. Tuollapa nuo riijaavat myötäänsä aivan mun silmäini alla...

Vaahteran emäntä lohdutti:

— Eiköpä tuo kulkene itse emännän takia talossa... kyllä kaiketi se Almaa meinaa. En tässä vielä hätäile.

— Häh... kyllä minä Alman tiedän... ei se sitä... vaikka etteikö hänkin ajattele omansa perään. Mutta ajattelee ketä ajattelee! Sanon minä sen... sanonkin näin ajoissa... varo vain tyttöäsi, ellet halua Kyrön poikaa vävyksesi.

Vaahteran emäntä kivahti:

— Minäkö nyt antaisin tyttäreni tavalliselle metsäjätkälle... eihän toki! Vaikka ei vävyni rikaskaan olisi, totta sen nyt pitää olla muuta kuin työmies...

Eilan poskia poltti. Minkä hän sille voi, että oli Albiniin kiintynyt. Hän oli hyvä poika, ja se riitti hänelle.

Albin oli onnellinen. Hänen unelmansa toteutuvat. Hän saa kerran ystävänsä omakseen.

Mutta suuren onnensa taivaalle nousi harmaita pilviä. Tavallinen metsämies, niin todellakin ... Kuinka hän voisi perustaa kodin, johon kultasirkan toisi. Sitäpä täytyy miettiä ... Rahaa täytyy saada jollakin tavalla, muutoin ei voi ajatellakaan oman kodin perustamista.

Kalastajia palasi joka syksy Alaskasta ja useat heistä olivat onnistuneet siellä hyvin, jos malttoivat elää siivosti. Mitäpä olisi, jos tekisi matkan Alaskaan. Sinne oli Albin ennenkin mielinyt, vaikka ei vielä ollut ajatuksissa oman pesän laitto. Albin suunnitteli yhtä ja toista, mutta se ajatus oli sittenkin paras ... Kunhan tulee kevät, niin hän lähtee Alaskaan ja syksyllä ottaa omansa pois siitä kurjasta kodista, jossa ei näe mitään hyvää.

Alma oli hyvillään Eilan ja Albinin seurustelusta. Albin oli kunnon poika ja piti Eilasta kuin omasta sielustaan. Kukapa voisikaan Eilan tehdä onnellisemmaksi ... Eilakin oli suuresti muuttunut. Hänen kiintymyksensä Albiniin varsin hyvin huomasi. Alma kysyi suoraan Eilalta, aikoiko hän mennä naimisiin Albinin kanssa, johon Eila hämillään vastasi:

— Niin ... kuinka me, kun olemme niin köyhiä ja vanhempani ovat vastaan.

Alma salavihkaa katseli Albinia, kun hän istui ajatuksissaan, pää kumarassa ja mietti:

— Nyt olisi minulla kukkanen, mutta ei ole sille aurinkoista paikkaa ...

Alma muisti oman ystävänsä. Missä hänkin lienee ja milloin koittaa se päivä, jolloin valtameren kyntäjä ankkuroidaan Ruusukaupungin satamaan.

Albin ja Alma väliin keskustelivat elämän ankaruudesta. Kuinka olikaan kummallista ... toisille ovat kaikki portit avoinna ja toisille ne ovat aina suljettuina. Köyhän

onnen tiellä on monta kiinni suljettua porttia ... Jos niistä yhden voisi aukaista, niin monta on kiinni edessä kahta kiinteämmin. Työläisten yhteenliitetyillä voimilla voitaisiin kaikki portit avata yhtä aikaa. Mutta työläiset nukkuvat vielä sikeässä unessa. Vasta osa yrittää avata niitä onnen maan kiinni suljetuita portteja. Heitä ei ole kyllin paljon ja telkeet ovat ylen lujat...

— Meillä olisi niin kovin paljon tekemistä ... huokaa Alma.

— Tulevatko työläiset milloinkaan järkiinsä? ... mietti Albin. Suuri osa raatajista tekee työtä mitään ajattelematta ... syövät ja nukkuvat ... jos on mitä syö ja juo ... Ooh, kuinka he torkkuvat ...

— Älä jatka tuota toivotonta juttuasi. Minuun ei se mene. Kehityksen kulku on hidasta, mutta varmaa. Parempaan ollaan menossa ...

— Olisiko tuo niin ... näyttää kuin kaikki rappeutuisivat entistä enempi ... hirveä moraalittomuus vallitsee ...

— Ellei parempaa kohti kuljettaisi, ei kaiketi kannattaisi elää. Ihmiskunta on käynyt monen asteen läpi ... historian takaisesta ajasta historialliseen aikaan, henkiorjuudesta maaorjuuteen, siitä edelleen palkkaorjuuteen...

— Aina on ollut herroja ja orjia ...

— Mutta orjuusmuodot ovat muuttuneet, kai aioit sanoa ... Myönnän ihmiskunnan kärsimysmaljan suureksi.

— Ja samaa kärsimystä yhä jatkuu.

— Niin tietenkin, niinkauan kun luokkayhteiskunta vallitsee.

— Voiko se koskaan muuttua?

Älä ole epäuskoinen Tuomas . . . näethän miten kaikki on muuttunut meidänkin aikanamme. Kehitys tekee työtään, sanoi Alma silmät palavina.

— Niin kehitys ... kai tekniikan kehitys on ollut nopea, tieteet ja taiteet ovat edistyneet. Jos joku esi-isistämme nousisi haudasta, ei hän uskoisi silmiään, ei käsittäisi meidän aikamme elämää lainkaan.

— Niin, mitä kaikkea onkaan keksitty! Lennetään ilmassa, matkustetaan maan sisällä, puhutaan langattomien lennättimien avulla ... muokataan ihminen uudeksi ... melkein paremmaksi kuin luojan jäleltä.

— Mutta se ei estä työläisten nukkumasta! Riistäjäluokka pieksää orjiaan kuin aina ennenkin.

— Mutta salainen tuli kytee pinnan alla, kerran tulee purkaus! Tuomionpäivää pelkää korppikotkien lauma. He parveilevat ja neuvottelevat, millä estäisivät orjien nousun. Katsohan miten kävi Venäjällä, jossa kansa oli tsaarin kätyrien ruoskittavana. Kruunut ja vallanmerkit työnnettiin romukoppaan ja entinen valtaluokka pakolaisina harhailee. Kansalle nousi uudet johtajat, jotka toimivat työväen luokan eduksi. Riistäjälauma saa niittää, mitä on itse kylvänyt.

— Siitä Venäjästä sinä aina . . .onko siellä kaikki niinkuin olla pitäisi . . .

— Kuulehan, varo toistamasta tuota vastustajiemme virttä. Vihaat tätä järjestelmää, mutta työväenluokan voittoon et voi uskoa.

— Aina on tehty vallankaappauksia, aina on kukistettu suuruuksia, mutta uudet suuruudet ovat astuneet entisten tilalle . . . intti Albin.

— Etkö ymmärrä eroa vallankaappauksen ja työväenluokan vallankumouksen välillä? Ihminen! Selitä järkesi. Näes . . . vallankaappauksen toimittaa pieni ryhmä, mutta vallankumouksen saa aikaan vain kansa, joka nousee koko

vihattua järjestelmää vastaan. Venäjän vallankumous oli maailmanhistorian suurin ihme . . . se oli teko, jolle ei ole vertaa minkään aikakauden historiassa.

— Pariisin kommuuni.

— Pieni esinäytös suureen näytelmään . . . vain alkusoitto . . .

— Sinä uskot maailmanvallankumoukseen?

— Uskon . . . ja työväenluokan suureen tulevaisuuteen, virkkoi Alma posket hehkuvina.

— Lainaa minulle tuota lujaa uskoasi, hymyillen Albin virkkoi.

— Kiusottelet minua, kuten tavallisesti, saadaksesi minut innostumaan.

Mielikuvitukseni loihtii esiin ihanan maailman, jonka valistunut ihmiskunta yhteisvoimin luo. Tieteet ja taiteet kehitetään, maa viljellään suureksi puutarhaksi, luonnonrikkaudet käytetään koko ihmiskunnan tarpeisiin. Salatut asiat tutkitaan, mahtavat luonnonvoimat vedetään ihmisen palvelukseen. Ruumiillista voimaa ei tarvitse käyttää, aikaa jää riittävästi henkisiin harrastuksiin. Maailma muodostuu onnelaksi kaikille! Koneet näes tekevät kaiken työn . . . ihmisen aika kulutetaan hengen ravitsemiseen.

— Sen tuo . . . sen ihmisten onnen . . . kommunismi, niinkö? virkkoi Albin hymyillen.

Sanottakoon sitä vaikka sillä nimellä . . . tahi nimitettäköön miten tahansa sellaista järjestelmää, jossa toinen ihminen ei hyödy toisten työstä, vaan kaikilla on tehtävänsä, mutta myös osansa onneen.

Näitä keskusteluja oli heillä usein. Väliin syntyi kiivas väittely. Eila oli vaiteliaana kuuntelijana, harvoin hän mitään virkkoi.

Hänellä oli paljon oppimista näistä keskusteluista . . . ja heillä kaikilla oli niistä hauskuutta ja hyötyä huvilakaupungin hiljaisessa talvielämässä.

IX.

MATKALLA KYLMÄÄN POHJOLAAN.

Huhtikuun aurinko paistaa täydellä terällään. Vesi kimaltelee kuin kirkkain hopea ja valonsäteet leikkivät vallattomien aaltojen harjoilla.

Satamissa on taas humua ja elämää. Kevät on tullut. Lännen tunnetun satamakaupungin laivalaiturit ovat täynnä matkaan lähtevää väkeä. Suurten laivojen sivussa, niinkuin omaa mitättömyyttään häveten, on muuan Alaskan kalastajia kuljettava alus, jonka kannella häärii kymmenittäin miehiä, laivaa lähtökuntoon asettamassa. Vanha ja ravistunut on tämä purjelaiva, jolla on monta matkaa tehty Alaskan vesille ja aina Behringin merelle asti. Mutta yhä sillä vain pyritään matkalle, lepoa ei vanhukselle vielä anneta. Tottapahan kestää, onhan se kestänyt ennenkin.

Kalastajat eivät ole tyytyväisiä, kiroilevat mokomaa laivarähjää.

— Vanhalla Tuomaalla sitä vain ajetaan, joutaisi tämän jo jättää muinaismuistojen joukkoon.

— Eivät herrat meille kuitenkaan huvilaivojaan anna, kyllä ne niillä vain itte reissaavat, intti muuan kyttyräselkäinen kalastaja.

— Jaa, mutta kyllä työläisenkin pitäisi senverran kat-

soa, että ei kaikkiin loukkuihin lähtisi. On sitä ihminen tämä työläinenkin.

— Mutta sanoppas se heille suoraan, noin niinkuin vasten naamaa...

— Mitä siitä sanomisesta on hyötyä silloin kuin kaikenlaisten kiinalaisten kanssa täytyy kulkea samassa kelkassa, virkkoi vuorostaan muuan tiikerisilmäinen mies.

— Sanoppas muuta! Lastiruuma on täynnä sellaista väkeä, että itse suuri saapasjussi saisi viedä heidät jok'ikisen!

— Niin kyllä. Ja vieläpä ne nelisensataa miljoonaa, mitä heitä lieneekään maanpäällä.

— Mitä siinä suutanne soitatte, kiiruhtakaa! Purjeet kuntoon! Tästä täytyy päästä merelle! . . . Mitä siinä kiroilette luojan luomia vinosilmiä, kun valkoiset eivät ole paljon sen kummempia, juovat ja märräävät kuin . . . Meidät tässä pantiin ensinnä aisoihin, kun toiset ovat niin tuuterissa, että tuskin lusikka kädessä pysyy.

Alaskan kalastuslaivassa jaettiin miehet kolmelle työvuorolle. Mutta suurin osa heistä oli laivan lähtiessä niin täynnä makeaa viinaa, etteivät tuskin tienneet tästä maailmasta.

Kiinalaiset laivan kannen alla olivat kuin silakat suolassa, sullottuina kuin eläimet karsinaan . . . Kajuutassa tappelivat ja rähisivät ne miehet, jotka eivät olleet aivan tajuaan menettäneet. Muudan mies oli saanut niin puhkuvan mustansilmän, että koko oikeapuoli päästä oli yhtenä pallona ajetuksissa.

Laiva oli jaettu eri hytteihin, joiden seinille oli tehty kaksinkerroksisia punkkia, joissa miehet nukkuivat. Keskellä kalastajain hyttiä oli pöytä. Laivassa aterioitiin arvojärjestyksen mukaan. Kalamiehet saivat tavallisesti vii-

meisen annoksen ruoka-aterioista. Kiinalaisilla oli oma ruokahommansa, riisi ja silava.

Laivalla oli tärkeämpiäkin olentoja mielestään kuin kalastajat ja kiinalaiset. Matkan alussa eivät kalastajat pystyneet senkään vertaa puoliaan pitämään, joten ruoka-annokset jäivät jotenkin koskematta.

Muuan kiharatukkainen nuori mies asetti purjeita kuntoon, virkkoen vieressään olevalle toverilleen:

— En ole mokomampaa nähnyt, vaikka olen nähnyt kaikenlaista. Vähän heissä on jälellä paratiisista pois ajetusta jumalankuvasta. Mutta mitä me pojat perustamme, kyllä ruumis kerran kestää suolaista ja makeaa.

— Syksyllä on toinen laulu, lohdutteli muuan suurisilmäinen mies, joka oli ennättänyt kuulemaan keskustelun. — Sitten voimme ostaa vaikka silkkitanttuja kauniille tytöille. Vai mitä?

Miehet tekivät työtä kuin tuskassa. Väliin vaihdettiin joku sana kaiken kiireen keskellä. Kirottiin vuorotellen vanhaa laivaa, mikä ritisi ja rätisi kuin vuotava ämpäri.

— Kun tämän nyt saisimme tästä suoralle reitille ja väljille vesille, mutta siinä sitä kärsivällisyyttä kysytään.

Albin Majala, joka oli joukkoon joutunut, ihmetteli kokemuksiaan. Hän tunsi pahoinvointia. Nyt jo, mitä sitten matkalla! Jos olisi tilaisuus, palaisi hän takaisin... Ei . . . ei sittenkään! Purjehtihan Kolumbuskin koko Atlannin yli tuntemattomaan maailmaan huonoilla purjelaivoilla. Ja akka tieltä takaisin kääntyy . . . Sitten Albin muisti Eilalle antamansa lupauksen. Kohta unohtui kaikki katumiset, yrittää täytyi! Kuinka hän muutoin voisi kodin hankkia kultamurulleen.

Albinia lähestyi kiharatukkainen nuorukainen, jolla oli palavan tuliset silmät ja hyvin tutkiva katse. Hän havaitsi

Albinin olevan pahoinvointisena. Albinia auttaessaan virkkoi hän kuin sivumennen:

— Näytät olevan täällä ensikertalainen.

— Kuinka niin?

— Kaikesta sen näkee.

— Sinä olet varmaankin käynyt ennenkin pohjolassa, kun noin puhut?

— Monta kertaa olen kulkenut tämän matkan, vaikka en tosin tällä aluksella, kaduin kuin lähdinkään koko laivaan. Olisin hieman odottanut, niin olisi ollut tilaisuus päästä parempaan Alaskan alukseen.

— Kuinka ovat matkasi onnistuneet? kysyi Albin uteliaana. Onko tullut riittävästi hyötyä? Totta kaiketi, kun uudelleen yrität!

— Ei suinkaan senvuoksi. Ihmisen täytyy jollain tavoin hankkia leipänsä. Tämä on sattunut minun osalleni.

Albin ei vielä tiennyt, että oli joutunut juttusille punikkipakolaisen kanssa. Hänen nimensä oli Valde Örn. Kalastajat sanoivat häntä Tampereen punikiksi, toiset nimittivät pörröpääksi hänen kiharan tukkansa takia.

Albin ja punikkipakolainen tekivät työtä erillään toisista muutaman hetken.

— Sanoppas, kun nyt kerran tiedät, minkälaista siellä Alaskassa oikeastaan on?

— Sitten sen näet, ei siihen enää kauan aikaa ota. Alaska on ihmeellinen maa. Voimia kysyvää kamppailua se on suurta ja jylhää luontoa vastaan. Siellä tuntee ihminen itsensä pieneksi äärettömän luonnon keskellä. Keväällä on pohjoisessa varsin järkyttävää. Kammottavalla voimalla, hirvittävällä jyrinällä vierii jäälohkare toisensa perään peloittavaan syvyyteen. Siellä on jyrkänteitä ja

rotkoja . . . on niitä! Kuka siellä vain eksyy, on varmaan kuoleman oma.

Moni on eksynyt ijäksi erämaan avaraan syliin.

Keväällä lähtevät liikkeelle jokien jäälautat, kilpaa vierivät kohti merta. Suunnattomalla voimalla ne liikkuvat, meuraavat ja loiskivat, josta kohina kuuluu hyvin kauas. Sellainen on kullanetsijäin luvattu maa.

— Ja kalamiesten . . .

— Heidänkin. Moni poika on siellä levossa maaemon lumisessa syleilyssä, kesken aikojaan sortuneena.

— Tuntuu oikein synkältä.

— Älähän mitään. Ei niin varjoisaa, etteikö myöskin valoa. Ihanat ovat pohjolan kesäyöt!

— Entäs revontulet. Punaiset ruskot vuoriin kuvastuvat, valostavat avaran maiseman purppuraviittaan.

— Koko kesä yhtä ainoaa päivää . . .

— Ihana on pohjolan suvinen päivä, mutta pimeä on sen pitkä talvi. Mutta suloisena suvena varjot eivät maille laske, yö ei hämärry. Valomeressä kaikki kuultaa, vesi hohtaa hopealle, mutta kun se ärjyy, niin ei sen värejä silloin eroita. Varjele meren riehunnasta, silloin joutuu ihminen luonnon armoille.

Kerrankin, siitä onkin jo pari kolme vuotta, kun jouduimme Alaskassa erään Karjalan pojan kanssa sellaisen vihurin valtaan kalastusreissullamme, että sitä ei voi ikinä unohtaa. Verkkoa emme enää muistaneet, pääasia oli päästä pakoon myrskystä. Jouduimme liian kauaksi ulapalle. Äkkiä nousi ankara tuuli, oli kohta heittää veneemme kumoon. Mutta Karjalan poika oli kyllin älykäs pelastaakseen meidät.

— Tässä ei ole enää hinnassa kalan vaan ihmisen henki . . . tehdään näin ja näin . . . Se on tehtävä, mutta

pian! Kyllä olimme märkinä ennenkuin pääsimme rannikolle. Jouduimme yöksi erääseen eskimomajaan. Siellä oli hyväntahtoista väkeä. Saimme ruokaa ja vaatteemme kuivata. Seuraavana päivänä teimme uuden yrityksen. Sitä surkeaa yötä en koskaan unohda. Milloinkaan ei voi olla varma hengestään. Mitäpä siitä! Kaikkeen tottuu. Leipää hankkiessa ei auta. Mitäpä tuo muuten . . . en ensi kertaa vaarassa ollut, usein olen katsonut kuolemaa läheltä silmiin, virkkoi kiharatukka ajatuksiinsa vaipuneena, tiukasti tuijottaen eteensä. Sitten kuin unestaan havahtuen hän aloitti uudelleen työnsä.

Albin katsoi häneen ihmeissään.

— Olet kaiketi seikkaillut paljon? Albin kysyi kuin lisää kertomusta odottaen.

— On minulla ollut kokemuksia yhden ihmisen osalle jo tälle ijälle. Väliin ihmettelen, että todellakin vielä olen elossa! Aikoja sitten olisin maannut sorakuopassa, silvottuna ja runneltuna, ellen olisi ajoissa päässyt pakoon sieltä valkoisen vainon maasta, jossa verenhimoiset pedot tappoivat ihmisiä kuin heinäsirkkoja, virkkoi punikkipakolainen.

Albin poistui hetkiseksi, mutta palasi pian takaisin. Hän oli utelias, tahtoi tutustua työtoveriinsa, jonka puheet kuulostivat omituisilta.

— Sinä siis olet ollut mukana siinä suuressa luokkien kamppailussa, siellä Pohjolassa. Minä jo silloin olin raatamassa täällä, tuottamassa rikkauksia tämän niinsanotun vapaan maan porhoille.

Työnsä lomassa punikkipakolainen jatkoi:

— Suomen sisällissota oli minulle sellainen kokemus, jota en antaisi pois muistojeni kirjoista. Sen veriset lehdet eivät ikinä unohdu niiltä, jotka siinä kamppailussa

mukana olivat. Ne ovat verellä sieluun piirretyt niin syvästi, että ne eivät voi koskaan tummua . . .

Albin siirtyi lähemmä ollen tekevinään jotain, vaikka pääasiassa kuunteli toverinsa kertomusta.

— Olin melkein haudan reunalla, kun onni suosi niin paljon, että pääsin pakoon. Kokemuksesta, minkä sain pakoillessani, syntyisi kokonainen historia. Mutta minun kertomukseni ovat vain siitä varjoa. Kuvauksen pitäisi olla loihdittu esiin jonkun hengenjättiläisen, kuten Anatole Francen, Victor Hugon, tahi jonkun muun suurkertojan kädellä. Sitten saisit selvän kuvan.

Albin katsoi Valde Örniin kuin ihmeeseen. Hän ei ollut koskaan nähnyt ihmistä, joka olisi elänyt niin vaiherikasta elämää, ollen suorastaan kuolemankidasta pelastunut.

— Kerron, kun saamme hyvää aikaa. Kerron pyytämättäsikin. Voin sinuun luottaa. Muistoni palaavat mieleeni alati omituisina elämyksinä. On kuin olisin kaikki kokenut eilen, mutta samalla ne tuntuvat niin kaukaisilta . . . Kerron lähemmin kun päätämme työvuoromme.

Miehet ahersivat laivan kannella. Albin työskenteli kuumeisella kiireellä, mielessä yksi ajatus: milloin saa lepoa! Hän tahtoi päästä uudelleen Valde Örnin pakinoille.

Heille aukeni hyvä tilaisuus seurusteluun. Joutuivat nimittäin vuodekumppaneiksi samaan punkkaan. Ensimäisen lepohetken tultua alkoi Albin haastella:

— Nyt sinulla olisi kai sopiva aika jatkaa kertomustasi, vai kuinka?

Punikkipakolainen oli halukas jatkamaan muistelujaan. Albin kuunteli hartaana kertomusta miten punikki pakeni erään vartijan turvin Hennalan vankileiriltä. Vuorokausia harhailtuaan metsässä hän joutui nälkäisenä ja viluisena

tuntemattomalle seudulle. Melkein kuolemaisillaan nälästä, väsymyksestä ja ylenmääräisistä ponnistuksista, hän pääsi erääseen pieneen mökkiin, jossa oli elossa vanha mummo. Ruokaa ei ollut mummolla pakolaiselle asti, ei sitä ollut enää omaankaan suuhun. Mutta kuumaa vettä hän kiehutti ja antoi hillottuja puolukoita veden seassa. Se virkistytti ja lämmitti. Mummolla oli sairas lapsi hoidettavanaan. Lapsen isä ja äiti olivat sorakuopassa valkoisten vainon uhrina. Mummo hankki jostain ruokaa, kovaa ruisleipää, ei muuta. Vedellä ja leivällä pysyttiin hengissä. Mummo lämmitti saunan, missä pakolainen virkistytti itseään ja paranteli verille naarmuuntuneita jalkojaan.

Kauan ei pakolainen voinut eikä uskaltanut olla helläsydämisen mummon vieraana. Täytyi jatkaa outoa matkaa. Ne olivat hirveitä kokemuksia senjälkeen, selitti punikki. Muistojen elähyttäminä punikin silmät loistivat tulisina.

— Kerro . . .

— Yön synkeydessä sivuutin valkoisten rintaman. Erään kerran havaitsin joutuneeni suorastaan valkoisten pesään. Mutta talon tytär, mistä lienee johtunutkin, auttoi minua tielle. Sitä hetkeä en milloinkaan unohda.

Vedet ujosti kihosivat paljon kokeneen pakolaisen silmiin.

— Tytöllä oli hitunen ihmisyyttä, vaikka oli valkoisten sutten pesässä. Pakene! Pakene! kuiski tyttö minulle . . . Minne täältä osaan . . . neuvosi olisi tarpeen. En edes tiedä, missä nyt olen.

Vaalea sinisilmäinen tyttö piiloitti minut aittaansa. Se oli uhkarohkea teko . . . Kun yö hämärti, hän lähti kanssani suoraan polkua pitkin, mikä vei kokonaan pois valta-

teiltä. Synkkään metsään saavuttuamme, tyttö kehoitti minua pyrkimään yön aikana eteenpäin, niin pitkälle kuin mahdollista. Hän osoitti minulle tien . . . Hän värisi hieman pelosta ja vilusta. Näin . . . tahi oikeastaan sen tunsin synkässä yössä kulkiessamme. Pelkoaan ei hän kuitenkaan ilmaissut vähimmälläkään viittauksella.

Sitten seurasi omituinen elämys. Olin niin kiitollisuuden tunteiden täyttämänä, etten tiennyt, miten sitä osoittaisin hyväntekijälleni. Äkkiä vaistomaisesti tartuin valkeaan pieneen käteen, puristin sitä, painoin sille suudelman ja nopeasti kiedoin käteni hänen kaulaansa. Painoin suudelman hänen vaalealle poskelleen . . .

— Siinä kaikki, mitä köyhä pakolainen voi palkkioksi antaa, virkoin tytölle hiljaa. Hän puristi kättäni, eroten äänetönnä.

Mietin kohta senjälkeen, kuinka voinkaan suudella ikuista vihollistani!

Seuraavana päivänä harhaillesani jouduin aivan autioon torppaan. Lienen kulkenut edellisestä paikasta kokolailla pitkälle, kun seutu muuttui paljon toisenlaiseksi. Katselin uutta ympäristöäni tutkivin silmin. Yhtään olentoa ei näkynyt kartanolla, mutta tupaan päästyäni näin hirvittävän näyn. . . .

Mies oli sinne ristiinnaulittu! Viha kiehahti sielussani. Muistin edellisen yön tapahtuman. Kirosin. Suotta olin antautunut tunteelliseksi. Suotta minä suutelin valkoista käärmettä, vaikka hän ilmestyikin enkelin hahmossa.

Viha kiehahti uudelleen punikkipakolaisen silmissä.

— Paljon olet kokenut, virkkoi Albin miettivänä.

— Se on elämää! sanoi punikki rohkeasti.

Meri mourusi. Vanha alus ritisi ja ratisi ikäänkuin siitä vihaisena, että ei nyt jo suotu lepoa vanhalle pal-

velijalle. Yö oli tulossa, mutta eteenpäin vain pyrittiin. Albin oli peloissaan, punikkipakolainen havaitsi sen.

— Tämä ei ole mitään, ellei tämän pahempaa tule. Tällainen mouruaminen on tavallista meren selällä mentäessä. Voimme nukkua huoletta, antaa meren mellastaa mielinmäärin. Mutta Albin ei saanut unta silmiinsä. Ajatukset liitelivät aivoissa sekavina, niihin ilmestyi kuva toisensa perään, kiitääkseen pois jälleen. Vihdoin hän nukahti hetkiseksi.

Albin heräsi ankaraan myrskyn kohinaan. Tuuli oli kovennut. Vierustoveri nukkui sikeästi, mieli teki hänet herättää, mutta Albin häpesi arkuuttaan. Jätti toverinsa edelleen unen valtoihin. Muisti pakolaisen rohkeat seikkailut. Nauraisi punikki hänen hätäilyilleen.

* *

*

Oli purjehdittu aavalla merellä lähelle kaksikymmentä vuorokautta. Lähestyttiin pohjoisen alueen jylhiä seutuja. Vielä eivät näkyneet alastomat rannat, eivätkä jylhän ylpeät vuoret, vaikka tosin tiedettiin niiden olevan lähettyvillä.

Kalastajat olivat vanhan laivan hitaaseen liikuntaan ennättäneet tottua. Totta kaiketi nyt päästään tällä kyydillä perille, kuten aina ennenkin.

Meri mourusi vihaisempana kuin koko tällä matkalla. Jäitä nähtiin ajelehtivan siellä ja täällä. Siirryttiin varovasti niiden sivu. Mutta pian ilmestyi eteen kokonainen jäävuori. Minnekäs nyt? Täytyi seisahtua hetkiseksi. Paras oli pyrkiä jonkunverran takaisin ja alottaa uuden suunnan . . . Piti kiertää jäälauttojen ympäri. Muu ei auttanut. Miehet kiroilivat, tekivät työtä kovalla kiireellä.

Yö oli edessä. Hämärä peitti meren. Vielä ei pohjolan aurinko heloittanut koko yötä täydellä terällä.

Laiva keinui jääsohjussa. Suurella kohinalla liikkuivat jykevät jäävuoret. Niiden lähettyvillä ei ollut turvallista olla, piti nopeaan kiiruhtaa pois niiden läheisyydestä. Muutoin jäälautat pirstovat vanhan aluksen. Nopeasti edettiin, niin nopeaan kuin mahdollista...

Laivan kapteeni näki silmiensä edessä vaaran, mutta silti ei hän hätäillyt. Tämä ei ollut ensi kerta, jolloin oli merellä myrskyn kanssa taistellut ja jääsohjujen läpi purjehtinut. Sivuutettiin suurimmat jäälautat. Vaara oli kapteenin mielestä jo ohi. Samaa arvelivat muutkin merenkyntäjät.

Mutta meri ei vaiennut. Se yhä vain hurjemmin mourusi. Vanha alus keinui aallon harjoilla kuin pieni lastu . . . nousi ja laski . . . nousi ja laski . . .

Miehet taas huolestuneina silmäilivät aavalle ulapalle, tekivät työtään kuin tuskassa, kaikki voimat pantiin liikkeelle.

Muutamat karkeammat miehet lohdutuksekseen kiroilivat, sadatellen merimiehen ankaria seikkailuja meren kuohuja vastaan taistellessa. Albin oli kalpeana kuin palttina, mutta häneenkin kasvoi omituinen rohkeus kaikesta huolimatta. Taistella täytyy, kova kovaa vastaan!

Meri ei kuunnellut kirouksia, ei siunauksia eikä huokauksia, ärjyi entistä vihaisempana.

Juuri kun oltiin nousemassa suuren aallon harjalle, työntyi äkkiä jäälautta laivan kylkeä vasten. Tempaus oli niin ankara, että laiva repesi liitoksistaan. Toinen tempaus seurasi . . . Kapteeni komensi pelastusveneet otettavaksi esiin. Hätämerkki annettiin . . .

Karaistuneet merikarhut taistelivat nousevassa aamu-

ruskossa kohtaloaan vastaan, taistelivat elämästä ja kuolemasta ankaran myrskyn myllerryksessä jääsohjun keskellä . . .

Pelastuslaiva saapui päivänkoitossa. Mutta sitä ennen osa rohkeista merenkyntäjistä oli vaipunut meren ikuiseen syleilyyn. Toiset taistelivat vielä epätoivon vimmalla . . .

X.

HÄMÄHÄKKI TEKEE VERKKOAAN.

Lännen suuret päivälehdet saivat etusivulleen suuren uutisen:

Laiva on hukkunut, painettiin lehtiin suurilla mustilla kirjaimilla. Vain osa *miehistä on pelastunut,* selitettiin suuren otsikon alla.

Kalastajien vaimot ja lapset kärsivät tuskan hetkiä, unettomia öitä vietettiin monessa kodissa. Ei ollut tiedossa vielä kenen isä, kenen puoliso ja kenen rakastettu oli meren pohjassa . . .

Laivakonttoorissa ei ihmetelty. Joko se lotja nyt vihdoinkin? Oli toki hyvässä vakuutuksessa . . . joutikin mennä! Yhtiöllä oli jo uusi laiva matkalle valmiina. Yhtiö muuten teki hyvän kaupan . . . mitä niistä muutamista merikarhuista.

Alma Oras huudahti säikähdyksestä, luettuaan lehdestä laivan haaksirikosta. Eila oli kohta hänen ajatuksissaan. Onnetonta! Kuinka se mahtaa häneen kipeästi koskea. Albin mennyt meren pohjaan valaskalan ruuaksi

... Voi olla, että Albin on pelastunut, mutta saattaa olla päinvastoin.

— Sellaista on tämä työläisen elämänkamppailu! Albin luuli saavansa tilaisuuden ansaita riittävästi rahaa oman kodin perustamiseen, ainakin alkutarpeisiin, mutta noin ne unelmat murskaantuvat.

Alma vuodatti kuumia kyyneleitä, tuntui niin kovin oudolle. Eilan takia, ja muutenkin. Samana iltana Alma ja Eila vuodattivat yhdessä kirkkaita kyyneleitä. Mutta Alma kuitenkin piti toiveita vireellä Eilassa.

— Eihän sitä vielä tiedä, jospa Albin onkin pelastunut! Joku vaisto vakuutti Almalle, että Albin on vielä elossa.

Toivo elähdytti Eilaa, mutta itku pyrki sittenkin yhä uudelleen esiin. Eilan asema oli sangen ikävä meluisassa kodissa. Isä oli melkein aina juovuksissa, äiti oli myös usein samassa tilassa. Eilan äiti sätti aina juopottelutuulella ollessaan tytärtään. Mikään ei kelvannut.

Jos joku silloin hänen kuullen puhui sanankaan Albin Majalasta, niin hän yltyi aivan raivoon.

Serafiina muori vain huvikseen härnäsi. Harva päivä se kun hän pistäytyi Vaahteralla saadakseen suuhunsa tilkan.

— On niin mukava, kun saan veren vähän lämpenemään, puheli mummo. Mutta siitä seurustelusta ei Alma ollenkaan pitänyt. Hän ensin kauttarantain varoitti muorille, että paras on niinkuin pysyä pois sieltä Vaahteran huveista. Hän ei sietänyt viinan löyhkää lähellään, vaikka Serafiinan muut juorut olisi sietänytkin.

— Katsos nyt, kylläpä on ylpistynyt, kun ei enää omalla sisarellaan anna kyläillä . . . sitä ne kirjat teettää!

Alma ei viitsinyt kuunnella muorin puheita. Kaikki tuntui niin inhoittavalta.

Eräänä päivänä kertoi Eila, että hän ja Albin olivat salakihloissa. Alma hymyillen virkkoi, että sen hän oli kyllä arvannut. Ennen lähtöään oli Albin siihen suuntaan viittaillut.

— Menen naimisiin, vaikka vastoin vanhempieni tahtoa . . . jos niikseen tulee, puhui Eila salaisuutensa kerrottuaan. Mutta ellei Albin palaisi . . . ellei hän palaa takaisin . . . mitä sitten . . . Eila purskahti jälleen itkuun.

Muuan lihava keski-ikäinen hotellinpitäjä kävi vähän väliä Vaahteralla. Mies oli tumma ja hyvin tuiman näköinen, katseli kiivaasti kulmien alta. Hän oli syntyperältään ranskalainen, vaikka olikin jo kolmannessa polvessa. Miehellä lienee ollut runsaasti varoja, hän tuhlaili huolettomasti rahoja, ajoi komealla autolla ja oli erittäin hyvissä pukimissa.

Vaahteralla kestittiin miestä, kuten piispaa pappilassa. Vaahteran emäntä puheli usein, että saisipa taloon tuollaisen vävyn, niin se vasta joltakin näyttäisi. Mutta Serafiinan mielestä ei se oikein sopinut. Saisi se vävy sentään olla omaa kansallisuutta, olipa tuo nyt sitten muuten mikä tahansa. Eihän niiden vieraskielisten kanssa osaa kunnolla jutellakaan.

— Ka, mitä noista puheista . . . kyllä ne itte puheen pitänevät, intti emäntä.

Serafiina väitti, että on niitä hienoja miehiä omassakin kansallisuudessa, että ei nyt sentakia tarvinne ranskalaiseen turvaantua . . . onhan niitä aivan papinkoulun käyneitä lähtenyt sieltä synnyinmaasta . . . ja mitäpä tuo nyt sitten meinaa vieraalla maalla, jos on jonkun rötöksen tehnytkin. Niissä herroissa on paljon sellaisia keljuja jou-

kossa, mutta mitäpä heidän kommervenkeistään . . . tuota. Tämä oli Vaahteran emännän ja Serafiinan tärkeimpiä keskustelunaiheita.

Eilan sydäntä kalvoi suru. Joka aamu katseli hän aavalle merelle. Siellä kaukana pohjolan taivaan alla lepää hänen onnensa. Kunpa sen varmaan tietäisi . . . oi kunpa hän sen tietäisi. Meren laineet lauloivat lakkaamatta. Meri ei kuunnellut ääneti nuoren tytön huokauksia aamuin kuin aurinko nousi, eikä illoin kuin se laski rusoittavana lännen maille.

Eila istui joskus illoin Alman kanssa tarkastamassa ilta-auringon laskua. Taivaanrannalla oli niin ihmeelliset ruskot. Aallot työntyivät lakkaamatta vasten rantakallioita. Siinä kuohuja kuunnellessa muistelivat Alma ja Eila niitä armaita hetkiä, joita viettivät merenrannalla ystäviensä parissa, jotka nyt olivat molemmat teillä tietymättömillä. Mitään tietoja ei heille kuulunut, vaikka he odottelivat sanomia päivästä päivään.

Ranskalainen oli lopulta jokapäiväinen vieras talossa. Emäntä yritti keskustella hänen kanssaan, vaikka se kävi kovin huonosti.

— Kyllä hän on hieno mies . . . ja niin rikas sitten! kehuskeli emäntä myötäänsä. Siinä saisi tyttö kerran rikkaat ja huolettomat päivät, kun nyt vain ymmärtäisi ottaa. Ranskalainen näyttää tykkäävän Suomen sukuisesta. Mitäpä tuo muuten tytärtäni vahtaisi. Sitä varten hän täällä istuu . . . näkeehän sen kuka hyvänsä.

— Oh, en minä viitsi kuunnella . . . sanoi Eila monet kerrat äitinsä puheisiin. Serafiina oli jo Vaahteran emännän puolella.

— Äläpäs sano, tyttö! Mies kun on rikas . . . siinä on

asiaa, likka. Muistuttaa niin kamreeria, pääsi Serafiinalta kuin vaistomaisesti.

— Lihava-Pelle . . . herra siunatkoon . . . hänkö Vaahteran vävyksi, ha . . . ha eihän toki, naurahti Alma, kun muori jutteli ranskalaisen silmäilevän Eilaa.

Mutta mitä ollakaan, niin hotellinpitäjä Pelletier — jota suomalaiset nimittivät Lihavaksi Pelleksi — kosi Vaahteran tytärtä. Tuima ranskalainen oli kehunut, että hän ottaa tytön vaikka millä keinolla.

Tytölle kuiskuteltiin korviin joka taholta, että hupsu olet, jos et ymmärrä ottaa hyvää elämää, kun kerran on tarjolla.

Mutta kun Eila katseli suurta, tummaa ranskalaista, niin inhon tunteet väreilivät hänessä, ajatellessa avioliittoa lihavan hotellinpitäjän kanssa.

Vaahterakin oli kovassa touhussa tytön naimisiin menosta. Puolihumalassa hän oli myötäänsä. Silloin hän muisti hokea:

— Niin, mitä se tyttö oikein äkseeraa, kun ei tottele! Ellei kelpaa kunnon kosija, niin ottakoon sitten vaatteet kainaloonsa, ja kokekoon maailman makua.

Eila itki katkerasti yksin ollessaan. Kunpa hän vain tietäisi, onko Albin elossa . . . Jos hänen armaansa on jäänyt meren syleilyyn ikipäiviksi, niin silloin lienee elämä samantekevää . . . ottaa sitten ranskalaisen tahi kenen tahansa.

Alma lohdutti Eilaa sen kuin voi. Hänellä itselläänkin oli surua. Meripoika ei ollut kirjoittanut Almalle pitkään aikaan. Vaikenemisen syytä ei Alma voinut arvata. Viimeinen kirje oli tullut Austraaliasta. Pian sanoi pääsevänsä paluumatkalle, mutta mitään ei senjälkeen kuulunut.

Päivä kului . . . toinen kului. Vaikka aurinko vielä oli

korkealla ja syksy ihmeen ihanaa, oli kolkkoa ja kylmää näiden ystäviään odottavien sydämessä.

Kiusaaja milloin minkin henkilön hahmossa kuiski Eilan korviin:

— Mies on rikas... hupsu ettet ota rikkaan päiviä. Saisit ajella komeimmalla autolla koko kaupungissa . . . saisit kauniita vaatteita . . . ja matkustaa milloin haluat. Kyllä Pelletier muitakin saisi, parempiakin tyttöjä . . . ota pois kuin saat!

Ja Eila jo ajatteli, että mikä hän todella onkaan Pelletierin rinnalla. Ei yhtään mikään! Saisi todellakin kerran huvitella ja elää mielensä mukaan, olisi sekin somaa.

Mielikuvat jo alkoivat vaihdella. Pelletier oli hänen lähellään joka päivä. Mutta Albinin surulliset kasvot ilmestyivät hänelle unissa. Hän vannoi ja vakuutti tunnossaan, että hän ei petä ystäväänsä, joka juuri hänen takiaan oli lähtenyt Alaskaan henkensä uhalla onnea etsimään.

Mutta kiusaaja edelleen kuiski:

— Ei hän sieltä tule... mitä suotta odottelet!

Eila oli jo kerran mennyt ranskalaisen autossa ajelulle. Mies oli kovin kohtelias ja huomaavainen. Hän ei ollut Eilasta enää läheskään niin vastenmielinen kuin ennen.

— Ei hän taida aivan mahdoton olla . . . ei tungettele ollenkaan.

Pelletier oli aina valmiina, jos Eilalla vähänkin oli halua raittiin ilman hengittämiseen. Kaupungin suurin ja komein auto kohta ilmestyi portaiden eteen.

Kului päiviä . . . kului viikkoja. Syksy heitteli maahan keltaisia lehtiä ja tuuli puissa tuimemmin tuiverteli. Eila nähtiin usein myöhään illoin palaavan autoretkiltä.

Kihlajaisista jo puhuttiin Vaahteralla.

— Ähäh . . . annas olla, jopas tarttuu . . . jopas vain tarttuu, sihisi Serafiina.

— Kunpahan nyt vihdoinkin . . . hykerteli hyvillään Vaahteran emäntä.

XI.

HAAKSIRIKOSTA PELASTUNEET.

— Valaskala nielee minut . . . tule apuun! . . . Tule apuun!

— Yhäkö sinä uneksit . . . herää jo toki.

Valde Örn puisteli Albinia hartioista ja kaikintavoin herätteli.

— Mitä . . . joko minä taas puhuin unissani? Se on vasta kummallista, että sen hirvittävän yön kauhut aina unissani uudistuvat. Haaksirikko pilasi niin kovin hermostoni, että tuntuu aivankuin painajainen hyökkäisi kimppuuni. Jääneekö se minusta ollenkaan pois, tuo alituinen kammo . . .

— Ei se ole lainkaan kumma. Luokkasodan jälkeen minun hermoni olivat tuollatavoin piloilla. Harva se yö taistelin valkoisten kanssa, ja aamulla olin niin tuskan hiessä kuin uitettu. Sinä vain tarvitset hermojen vahvistusta. Täältä pohjolasta pitäisi joutua jo pois . . . ilmanmuutos osaltaan virkistää.

— Henkeni pelastuksesta saan kiittää yksinomaan sinua, virkkoi Albin Tampereen punikille, kiitollisin katsein.

— Ellet sinä olisi säilyttänyt mielenmalttiasi sillä lai-

vankappaleella yön pimeydessä keinuessamme, niin olisin minä menehtynyt jo ennenkuin apu ehti, jatkoi Albin mietteissään.

— Niin . . . katsos kuin minä olen ollut useammassa seikkailussa kuin sinä, niin minä olen oppinut hädässä käyttämään levollisesti järkeäni, enkä lainkaan hätäile. Mitäpä tuosta muuten minua kiittelet, pääasia vain kun säilytit henkesi . . . tahi kuin säilytimme sen henkiriepumme. Meitä näes tässä maailmassa vielä tarvitaan!

— Niin kaiketi . . . niin tarvitaan sanoi Albin, silmissä outo palo. Hänen mielessään päilyi Eilan herttainen kuva.

— Mitä ihmettä lienee Eila ajatellut, kun lehdissä kerrottiin haaksirikosta. Kyllä hän varmaankin kovin säikähti ja luuli minun kuolleen, ennenkuin sai kirjeeni, virkkoi Albin kuin puoleksi itselleen. Jatkoi kummastuneena mietettään:

— Mikä mahtanee olla syynä, kun kirjeisiini ei tule minkäänlaista vastausta. Kolme kirjettä olen jo lähettänyt, ja mitään ei sieltä kuulu. Olisikohan osoitteessa joku vika, tahi mikä oikein vaivaa? Tottapa syy selviää, kun pääsen hänen luokseen. Vielä kerran yritän kirjoittaa hänelle.

— Eihän vain liene ystävä unohtanut, sanoi Valde Örn. Mutta Albin ei mitään vastannut.

Tampereen punikin ja Albin Majalan aika kului mainiosti yhdessä. Heillä oli paljon tarinoimista toisilleen. Valde Örn yhä uudelleen kertoi Albinille luokkasodan vaiheista ja niistä kokemuksista, joita hänellä siellä oli ollut.

Hän kuvaili tarkkaan erittäinkin Tampereen taistelun, ja keskisen rintaman taistelut. Hän valaisi monilla kertomuksilla koko luokkasodan vaiheet niin selvään, että Albinista tuntui kuin hänkin olisi siellä mukana ollut.

Albin vasta nyt käsitti täydellisesti, kuinka suuren,

pohjattoman rikoksen Suomen vallassa oleva luokka oli tehnyt työtätekevää luokkaa vastaan, ja mitä hirvittävää kamppailua tämä luokkien sota oli. Hän näki mielikuvituksissaan ne julmat teurastukset, joita Suomen valkoiset toimeenpanivat. Näki ne pitkät rivit joukkohautoja, joihin työnnettiin kymmeniä työläisiä samaan hautaan, joiden kummuille vain pieni risti pystytettiin, ja jonka valkoiset verikoirat pois repivät. Hän näki Suomen työläisten lasten itkevän isiensä ja äitiensä haudoilla, ja näki julmien lahtarien pyssy ojossa ajavan viattomia surevia orpoja pois kummuilta, joiden alla heidän huoltajansa nukkuivat.

Hänen poskissaan poltti vihan tuli kuunnellessaan punikkipakolaisen kertomuksia.

Valde Örn muisti kertomuksiensa lomassa vakuuttaa:

— Se on vielä kerran valkoisilla edessä, minkä taakseen asettivat.

— Totta tosiaan . . . mutta millä tavoin . . . työväenluokka ei ikinä kykene kostamaan yhtä ankarasti niin hirvittäviä rikoksia!

— Niin . . . no eivät työläiset ikinä sellaisiksi pedoiksi ryhdy.

— Mutta kuinka sen kostaa? kivahti Albin terävästi.

— Millä kostaa!? Ha, ha, pakoittaa herrat vain työhön! Siinä heille on riittävästi kostoa.

— Mitä vielä . . . sillä tavalla heistä vaan tulee kunnon ihmisiä.

— Eikö se lienekin parempi . . . mutta ellei tule ihmistä, niin . . .

Punikin seurassa Albin suuresti muuttui. Luokkataistelu oli hänelle nyt päivänselvä asia. Vasta nyt hän perinpohjin käsitti, että ilman vallasta taistelua ei työväenluokka ikinä nouse valtaan. Hänestä oli kadonnut kaikki

hapuilu ja epäröinti, mikä hänessä väliin vallitsi, huolimatta hänen vaistomaisesta luokkavihastaan.

— Sinä näyt jo saavan selkärankaa, sanoi Tampereen punikki.

Albin oli hyvillään sellaisesta tunnustuksesta. Hän kertoi punikkipakolaiselle, kuinka hän oli hyvä tuttava erään kunnon meripojan kanssa, joka oli hänelle opettanut luokkataistelun alkeita.

— Mutta sinä olet muuten suuresti toisenlainen kuin hän, selitti Albin lopuksi.

— Hän ei ollut läpikäynyt luokkasodan kokemuksia . . . siinä vain ero, virkkoi Valde Örn vastineeksi. Se on minulle antanut erikoisopetuksen, kuten monelle muulle Suomen pojalle.

Albin Majalalle oli Tamperen punikista muutakin oppimista. Hän oli jo aikaisemmin tutustunut Alaskan elämään, joten hän oli hyvänä oppaana Albinille täällä pohjanperillä.

— Tämä on todella mielenkiintoinen maa, virkkoi Albin kerran Tampereen pakolaiselle, heidän palattuaan majaansa erämaan retkiltään.

— Tämä maa kysyy sitkeyttä ja tarmoa! Ei täällä viini vuolaana valu eikä hedelmät puusta suuhun tipahda. Täällä voi helposti sortua. Alaskassa on monet vaarat.

Punikki jutteli monet kaskut niistä kullanetsijöistä, jotka Alaskassa olivat onnistuneet päästä upporikkaiksi. Monet ovelat veijarit olivat vieneet usealta kullanetsijältä omaisuuden. Toiset olivat joutuneet muihin ansoihin, jos olivat onnistuneet pohjolassa ammattiveijarit kiertämään. Monta miesmurhaa oli tehty. Kaikki keinot oli käytetty rikkauksien ryöstämiseen. Nyt ovat jo rikkaudet suurpohattain hallussa Alaskassa kuten muuallakin, ja he

kontrolloivat kaiken. Albin ihmetteli Amerikan teollisuuden kehitystä. Alaskassa hän kummasteli suuria kalanpakkauslaitoksia, joissa kannutettiin kaloja kymmeniätuhansia tonnia päivässä.

— Kalaa on täällä niin paljon, että ei luulisi koko maailman ennättävän sitä kuluttaa.

— On kalaa, on totisesti! Mutta oletko havainnut sitä suurta siivottomuutta, mikä näissä kannuttimoissa usein vallitsee? Noin likaisesti kannutetuista kaloista voi saada mitä tautia tahansa, vaikka niitä kuinka kiehutellaan. Ajattele, että useissa kannuttimoissa puoli mädänneet ihmiset niitä kannuttavat. Olet kaiketi lukenut minkälaisia paljastuksia niistä on tehty sanomalehdissäkin, eikä niissä ole edes kaikkea totuutta kerrottu.

— Olenhan minä lukenut . . . ja olen jo omin silmin sitä nähnytkin. No ei sitä tiedä, että mitä kaikkea ihmisillä syötetään. Ilmankos nykyään melkein kaikki ihmiset ovat sairaita. Vaikka eipä se liene yksinomaan kannutetun kalan syy, sanoi Albin puolittain leikillään.

— Köyhät näistä kaikista vain kärsivät. Tällaisessa järjestelmässä, jossa lasketaan voitto ensin ja sitten vasta ihmisten terveys ja hyvinvointi, käy tuollainen hyvin päinsä. Rikkailla ihmisillä on näes tilaisuus saada aina parasta. Täälläkin tietenkin huono ja hyvä tavara lajitellaan erilleen. Kalliimman kalan pakkauksessa ovat kokonaan toiset ihmiset, sekä ehdottomasti hyvät aineet. Kalan jätteet ja kaikki roskat vain jätetään raatajain ravinnoksi.

Rikkaiden palatseissa ja juhlissa syödään ja mässätään herkut . . . senhän tiedät!

— Tästä matkastani oli paljon oppimista, vaikka olinkin sen maksaa hengelläni, päätteli Albin.

— Matkoista on aina oppimista. Liikkuvan ihmisen

näköpiiri avartuu. Aina saa uusia vaikutelmia ja kokemuksia. Jo historiakin sen toteaa varhaisilta ajoilta, että liikkuvilla kansoilla on ollut enemmän tietoa ja taitoa kuin paikoillaan pysyvillä. Työläisistäkin sen kohta eroittaa, kuka on ollut kokemuksen koulussa maailman rannalla, ja kuka on puskenut aina saman turpeen juurella.

Albin kertoi, miten hänellä oli nyt halu kiinnittyä johonkin varmaan paikkaan ja ottaa pikku tummatukkainen ystävä kotinsa sulostuttajaksi, kunhan pääsee pois Alaskasta jälleen entisille asuinsijoilleen. Amerikassa on näes helppo päästä pienen pesän omistajaksi, kun vaan on vähänkin alkuun antaa käsirahoja.

— Siinä se on yksi kapitalistien kierä juoni tuo oman pesän rakentamisen kiihottaminen, virkkoi Valde Örn.

Albin tuijotti hämmästyneenä toveriinsa ja näytti, että hän ei käsittänyt mitä sellaisen sanelun takana oikeastaan oli.

— Jos työläinen saa kootuksi pienen omaisuuden, niin se hallitsee häntä. Vaikkapa nyt vain asunnon esimerkiksi. Työläisen mökki usein hallitsee työläistä, eikä työläinen mökkiä, virkkoi Valde Örn selitykseksi.

— Niin kuinka? kysyi Albin omituisen väitteen kuultuaan.

— Katsos, suuret yhtiöt antavat helpot ehdot, joilla kiinnittävät työläisensä asuntoihin. Pikku pesään uhrataan pienet säästöt. Tämä pesä käy rakkaaksi. Sen hallussa pitämiseksi täytyy totella työnantajan pienimpääkin viittausta... täytyy ottaa vastaan palkanalennukset ja muut, kun on vielä kuukausimaksut mökistä osittain maksamatta. Alistu... itkee vaimo kotona... meiltä menee kaikki ...ja mies alistuu! Liikkuva työläinen on hieman vapaampi. Kun ei ole taloa hallittavana, niin ei se ole myöskään

hallitsemassa. Lakkojen tullessa on työläinen ilman kiinteimistöjä vapaampi. On helpompi . . .

— Minun mielestäni on helpompi vain jättää lakkoalue, ei muuta, virkkoi Albin vastaan. Oma mökki ei yksinään ole estämässä luokkataistelusta.

— Eipä suinkaan . . . mutta asiassa on monta puolta. Puheeni onkin enempi vain vertausta. Mutta yleisesti katsoen teollisuustyöläinen on taipuvampi työväenluokan yhteisiin vapauspyrinnöihin kuin pienten pesien omistajat ja maanviljelysköyhälistö. Omaisuus kahlehtii . . .

Tällaiselle pohjalle usein syntyi vilkkaita keskusteluja Albin Majalan ja Valde Örnin välillä. Väliin kehittyi kiivas väittelykin. Kumpikin koetti punnita järkeään ja vedota todisteluissaan elämän tosiasioihin.

Siitä he olivat aina yhtämieltä, että tässä maailman rikkaimmassa maassa työläiset nukkuvat vielä sikeää unta kapitalismin viekkaissa lumoissa. Heidät on pimitetty perinpohjin, luita ja ytimiä myöten.

Siitä he olivat aina yhtämieltä, että itämailta tuleva sivistys törmää yhteen länsimaisen sivistyksen kanssa. Niiden välillä käydään ankara kamppailu. Kommunismi ja kapitalismi . . . kaksi voimaa taistelevat ylivallasta. Historia toteaa, että vanhan täytyy poistua uuden tieltä.

Kesä oli kulunut kohta loppuun. Puhuttiin takaisin paluusta. Albin laski päiviä, vieläpä tuntejakin, milloin laiva lähtee kuljettamaan kalastajia kohti etelää.

XII.

YLLÄTYKSIÄ.

— Hyvä jumala . . . no voi . . . voi . . . Alma... Alma! Haamut kummittelevat, siunaili Serafiina, kun Albin Majala riensi Tampereen punikin kanssa Alman ravintolaan. Alma ei ollut kuulevinaankaan. Hän pyyhki itkettyneitä silmiään. Häntä oli kohdannut suru, mikä lannisti hänen rohkeaa mieltään. Alma oli juuri saapunut katsomasta ystäväänsä, jota oli uskollisesti odottanut.

— Kuuletko! Pyyhi kyyneleesi ja tule tervehtimään tuttaviasi, kehotti Serafiina uudelleen.

Itkun turvottamin silmin Alma ei halunnut mennä tapaaman ketään. Hän valeli hetkisen vedellä kasvojaan. Mutta hänen hämmästyksensä oli suuri, kun hän näki edessään Albin Majalan.

— Sinä et vielä olekaan meren pohjassa! sai hän hämmästyneenä sanotuksi. Luulin sinun jo kuolleen . . . ja Eilakin . . .

— Kuolleen! Albin tuijotti ihmeissään. Olihan hän kirjoittanut Eilalle monta kirjettä.

— Minä kirjoitin Eilalle . . . eikö hän vielä tiedä . . . Aioin tehdä hänelle pienen yllätyksen, siksi en enää loppukesällä kirjoittanut... En saanut häneltä vastausta.

— Eila voi tehdä sulle pienen yllätyksen . . . luulen mä . . . hi . . . hi! nauroi Serafiina sivusta.

— Kuinka? Albin hämmästyneenä tuijotti muoriin.

Alma oli niin hämmentyneenä, että ei voinut mitään kertoa eikä selittää.

— Ilman vain aikojani... niinhän sitä... koetti Serafiina jatkaa.

Alma kehoitti vieraitaan toiseen huoneeseen.

— Mitä kaikkea täällä on tapahtunut? kysyi Albin omituisen painostuksen valtaamana. Kaikki ei näytä olevan niinkuin lähtiessäni.

Alma ei halunnut yhtäkkiä murtaa Albinin mieltä kertomalla hänelle Eilasta. Hän johti puheen omaan suruunsa.

— Väinö Ojala on täällä . . . hän on sairas. Luulen, että hänellä ei ole enää pitkiä aikoja jälellä. Lääkärit ovat jo toivottomina.

Alma itki katkerasti.

Väinö Ojala tullut sairaaksi . . . mitä! Albin hämmästyi.

Hän oli juuri ajatellut, missä mahtaa meripoika nyt kuljeksia. Ja hän täällä kuolemansairaana.

Alma yritti itkunsekaisella äänellä kertoa, että Vainö oli saanut keuhkotaudin kohta merenrannalta lähdettyään, mutta oli jotenkin kestänyt näihin asti. Lienee ollut hänessä vanha vika . . . aivan sukuperintönä kulkeva.

— Entä Eila? Albin ei unhottanut Eilaa hetkeksikään. Mitä mahtoivat ne muorin viittailut tarkoittaa.

— Niin . . . hän on kotona . . . hän on kotonaan.

Albin katsoi terävästi Almaan, ikäänkuin katseillaan sanoen, että hän vaatii koko totuuden.

— Älä hämmästy . . . hän ei ollut uskollinen. Hänet vihittiin viime viikolla.

— Vihittiin . . . kuului kuin metallin isku Albin huulilta.

— Muudan hotellinpitäjä sai hänet pauloihinsa. Koko

perhe oli pakoittamassa. Alma katsoi neuvottomana Albiniin.

— Vihittiin! ääni kalisi Albinin hampaissa. Siinäkö syy, että kirjettäni ei vastattu.

— Ei hän ole saanut kirjeitä . . . en ainakaan usko! puolusteli Alma. Hän luuli sinun kuolleen!

— Katalaa peliä . . . onko joku sitten kirjeeni piiloittanut! Minun täytyy saada tavata Eila heti, vaikka hän olisi tuhannesti vihitty!

Albin ei enää muistanut meripoikaa, ei hän nähnyt Almaa eikä mukanaan tullutta toveriaan. Maailma ikäänkuin musteni hänen silmissään. Mitä hänelle olikaan tehty . . . ryöstetty kallis ystävä! Albin oli kuin tulisilla hiilillä.

Alma aavisti jotain. Varmaankin Eilan äiti oli pitänyt huolen siitä, että kirjeet eivät joutuneet Eilan käsiin. Tahallisesti siis antoi luulla Albinin kuolleeksi... ooh... nyt hän ymmärsi... siitä johtui, että häitä niin kovin kiiruhdettiin. Lihavan Pellen piti tulla Vaahteran vävyksi vaikka millä keinolla.

— Kuka on se mies? sai Albin vaivalla sanotuksi, sillä hän melkein mykistyi hämmästyttävästä uutisesta.

— Lihava Pelle, se hotellinpitäjä . . . ranskalainen... kyllä kaiketi hänet tiedät.

— Lihava Pelle! Albin oli maahan vajota. Saastainen kapakoitsija nuoren viattoman tytön kanssa. Albin tunsi pohjatonta vihaa. Mitä jos hän lähettäisi ijäisyyteen sen konnan . . . sen turmelijan! Mutta samalla hetkellä hän lauhtui. Ei kaiketi hän ole tyttöä väkisin vienyt. Nyt hänen vihansa kohdistui Eilaan. Niinkö uskoton hänkin! Eikö maailmassa ole yhtään uskollista sielua? Sitten hän muisti, että mies on rikas! Siinä se on taas selitys. Vaikka mies olisi madon syömä tahi haudan partaalla, onnistuu

hänen ryöstää ihanin kukka luojan puutarhasta, kun vain on kylliksi kultaa! Albinin viha iski yhä. Nyt se kohdistui yhteiskuntajärjestelmää vastaan. Hän oli jo saanut niin paljon selville, että vika ei ole yksinomaan ihmisissä, vaan ennenkaikkea tässä järjestelmässä.

Lihavan Pellen kulta oli voimakkaampi tekijä kuin hänen totinen ja uskollinen rakkautensa.

Albinin sielussa murtui jotakin.

Punikkipakolainen katsoi osanotolla Albiniin, mutta ei puhunut sanaakaan. Hän arvasi tämän iskun olleen liian lujan Albinille. Niin, usein hän oli kuullut siellä Pohjolan taivaan alla Albinin puhuvan sydämensä kuningattaresta.

Hän tunsi Eilan kuin siskonsa, vaikka ei ikinä ollut häntä nähnyt. Monet kerrat oli Albin tummakutrisesta rakastetustaan hänelle puhunut ja kuvaillut Eilan ihanaa olemusta. Nyt oli onni häneltä ryöstetty. Toinen oli kullalla ostanut sen ihanan lapsen. Tuttu asia... ajatteli Valde Örn.

Kaikki olivat hetkisen äänettöminä. Jokaisen sydän tunsi ja koki sellaista, jota oli mahdoton sanoin ilmaista. Vaikeneminen oli paras.

Vihdoin Albin huomasi, että hän ei yksin ollut raskasta iskua osakseen saanut. Meripoika makasi heikkona sairaana. Hän nyt vasta tajusi, mitä merkitsi kyynel Alman silmissä. Alman onni oli ijäksi mennyttä. Albin tiesi Alman pitäneen paljon Väinö Ojalasta. Ja kuka tietää millaiseksi heidän suhteensa oli kehittynyt hänen poissa ollessaan. Kuinka sitä ihminen vain huomaakin omat tuskansa . . . koko muun maailman ristintaakka silloin unohtuu.

Meripoika kuolemansairaana . . . Kuinka voisin tavata hänet? kysyi Albin hiljaa.

— Voin viedä sinut hänen luokseen, vastasi Alma yhtä

hiljaa. Hän on puhunut sinusta . . . on luullut sinun olevan jo siinä tilassa, mihin on itse pian joutumassa.

Vedet kihoilivat jälleen Alman silmiin. Taas syntyi vaikea äänettömyys.

— Jos haluat, niin voimme lähteä hänen luokseen heti, virkkoi Alma.

Mutta sinun tulosi on hänelle arvaamaton yllätys. Minä voin puhua hänelle ennenkuin tulet sisään.

Sairaan kasvoilla oli kuoleman kalpeus ... silmät niin outona harhailivat. Hän puhui heikosti ja väsyneesti, mutta virkistyi kun kuuli Albinin tulleen. Näytti kuin hänellä olisi ollut Albinille paljon sanomista, mutta ei voinut, oli siihen liian väsynyt.

Vihdoin sanoi hän heikolla äänellä:

— Kummallista . . . on . . . tämä elämä . . . eikö olekin . . . Albin. Minun unelmani on särkynyt . . . meidän unelmamme ...

Albinin sydämeen pisti. Kuinka saattoikaan hän äsken niin kiihtyä. Siinä lepäsi hänen edessään hänen toverinsa, jolla kaikki oli jo mennyttä ... suuri ja ihana elämä oli häneltä kielletty. Auringon valo sammuu häneltä pian, ja sitten seuraa ikuinen yö ...

Albinilla oli vielä elämä edessä ... mutta rakkausihanne oli kadonnut . . . pirstottu unelmat kullan voimalla. Kumpi on parempi, mietti Albin tuskissaan. Hän tuijotti hetken etäisyyteen sanaakaan virkkaamatta. Mutta hiljalleen, kuni kuu kohoaa pilvien lomasta, versoi väriä hänen kasvoilleen ja silmät kirkastuivat. Hän oli taistellut suuren taistelun sairaan toverinsa vuoteen vierellä.

— Sinulla on edessä elämä . . . rikas elämä kokemuksineen, kuiski hänen sielunsa. Hän muisti samalla Valde Örnin kertomukset luokkasodan melskeistä. Hän muisti

taistelun, jossa aate ihmistä innostaa pyrkimään vaikka Jerikon muurien lävitse. Mitä on siis yksilöllinen suru... suurten asiain rinnalla. Nuoruuden ihanat unelmat särkyvät, mutta elämän suuri unelma on jälellä . . . koko työväenluokan suuri unelma!

Hän näki vuoteella meripojan kalpeat kasvot . . . hän näki toverinsa elonliekin sammuvan . . . Elämänhaluisen nuorukaisen täytyi taipua luonnon mahtavan käskyn edessä. Sairas ojensi heikosti kättään. Albin tarttui siihen ja hyväili sitä, katsellen laihtuneita kalpeita sormia, joissa jo tuntui kalman kylmä lähestyminen.

— Aukaiskaa ikkuna... minä... haluan nähdä... merta . . . taivaan sineä . . .

Albin ja Alma asettivat vuoteella lepäävän ystävänsä lähemmä ikkunaa, vetäen verhot pois valon tieltä.

Taivaan sini näkyi kaukaa, lämmin tuulenhenki tulvahti huoneeseen. Tuulenleyhkä kosketti ruusupensaaseen, joka kasvoi ikkunan alla, kohottaen oksiaan ikkunan tasalle. Kohta puhkeava syksyinen ruusunnuppu värisi vienon tuulen hengessä. Taivaalla leikkivät vaaleat liitelevät pilvet. Tyynenmeren aava ulappa hohti hopealle auringon ihanassa loisteessa.

Jostakin kuului hiljaista pianon soittoa.

Väinö Ojala katsoi kauas etäisyyteen . . . tuntemattoman neidon valkeat kädet soittivat kuolevalle nuorukaiselle viimeistä marssia . . .

XIII.

ALASPÄIN LUISUMASSA.

Sade räiskytteli ikkunanpieliin. Pahin myrsky oli jo ohi. Pitkän aikaa oli satanut niin tuiki tiheään, että tuskin kertaakaan aurinko oli päässyt pilkistämään esiin. Siellä se kultapallo vain piileksi pilvien lomassa.

Myrskytuuli oli tuonut tulvan mukanaan, aiheuttaen rannikolla asuville kalastajille vahinkoa. Yksi ja toinen oli menettänyt kalastusvehkeitään, olipa jonkun veneenkin myrsky riuhtonut irti ja vienyt ties' minne . . .

Ihmiset siunailivat ja sadattelivat. Hurskaat naiset varjelusta pyysivät ja syntejään katuivat.

Sateen vielä aikalailla roiskiessa kiiruhti joukko työläisnaisia kalakannuttimoon, jossa kiinalaiset olivat valkoisten herroina.

— Kyllä nyt on pitkä ja sateinen syksy, jamasivat naiset vuorotellen, pidellen hameitaan, jotka jo olivat märkinä ja kylminä säärissä kiinni.

— Kalamiehet tällaista ihmettelevät, eivät muista mokomaa olleen moneen vuoteen. Syyskalastus on niin huonoa tänä vuonna, ettei siitä hyödy kerrassaan mitään.

— Penneiksi muuttuvat dollarit, puhkui muudan lihava nainen, joka oli päässyt maineeseen kalakannuttimon parhaana kannujen täyttäjänä.

— Todellakin! Penneiksi muuttuvat dollarit, huokasi toinen. Joka vuosi on huonontunut tuo kalastus, että mikä

tästä oikein lopuksi tulee? . . . Kyllä lapsettomat ihmiset aina jotenkin toimeentulevat, vaikka aivan noilla kalanpäillä. Meillä se on toista, kun on kohta monta suuta syömässä.

— Mitä sitä teidänkään marista tarvitsee, kun vasta on toinen lapsi . . . Minulla kun on yhdeksän herranlahjaa, enkä tässä pidä pahaakaan melua, sanoi muudan nainen, joka puoli vuotta sitten oli tullut yhdeksännen lapsen äidiksi.

— Kaikki eivät luota luojan heidän lapsilaumaansa ruokkivan, niinkuin sinä . . . Kukapa muu tässä uskoisi, että jokaisella lapsella on evässäkki maailmaan tullessaan mukana . . . mutta teeskentelet sitä sinäkin hyvinvointiasi.

— Teeskentelet niinkin.

Kalastajien vaimojen silmät kiintyivät ohi ajavaan loistoautoon.

— Ähää! Siinä sitä on rikkautta, ei tarvitse huolehtia huomisesta, eikä lähteä kalakannuttimoon. On sitä maallista hyvyyttä tuolla Lihavan Pellen missulla. On sitä hänellä vain kissan päivät. Onni yksillä, kesä kaikilla.

Mutta laihaksi Maijaksi nimitetty kuiski toiselle:

— On sitä vain hänelläkin murheensa. Sairas kuuluu olevan, ei taida nähdä tervettä päivää.

— Hää, sairas! Niin, sellaista sairautta mekin kestäisimme, kun olisi vain mistä sairastua . . . ha . . . ha haa.

Laiha-Maija paljon tietävänä kertoi, että naapurin emäntä käy Pelletierillä pyykillä. Hän kyllä tietää. Ei näe tervettä päivää . . . aivan se on totta.

— No mikähän sitä sitten . . .

Naiset jatkoivat sateessa matkaansa. Yhä vain puhuttiin rikkaasta hotellinomistajan nuorikosta, jolla oli ne kissan päivät.

Loistoauto oli jo aikoja sitten kiitänyt naisten ohi ja pysähtynyt keskikaupungille, kun vielä kannuttimon portilla kuultiin muutaman naisen väittelevän Pelletierin rouvan sairaudesta . . .

Pelletierin hotelli oli kaupungin parhaita hotelleita. Oli laitettu äskettäin uuteen kuntoon, muutettu kokonaan rikkaimpien ihmisten majailupaikaksi. Työläiset olivat kantaneet ranskalaiselle rahat tähän ylellisyyden hankkimiseen. Nyt ei heillä ollut enää edes tilaisuutta rikastuttaa hotellin omistajaa, sen tekivät suuremman rahapussin omistajat.

Eila Pelletier kulki komeita rappuja ylös hotellin toiseen kerrokseen. Hän vetäytyi huoneeseensa. Istui väsyneenä pehmeään nojatuoliin. Häntä väsytti entistä enemmän, vaikka oli mennyt ajelulle virkistystä etsimään.

Sade räiskytti yhä ikkunaruuduissa, mutta huoneessa oli lämmintä ja rauhaisaa. Tuli loimusi tulisijassa. Eila siirtyi sen lähellä olevaan pehmeään sohvaan, painaen päänsä komeisiin koristetyynyihin, joita oli sohvalla useampia. Eila katseli huoneeessa olevia kauniita huonekaluja, seinillä riippuvia koristeita, mahtavaa sähkölamppua ja upeaa pianoa, joka odotti näppäriä sormia soittamaan suloisia säveliä. Hänen katseensa siirtyi esineestä toiseen. Mutta kaikki tuo ylellisyys tuntui tällä kertaa niin vieraalta, rikoksella hankitulta, kuin olisi hän myynyt itsensä niiden hinnaksi. Häntä värisytti, vaikka tuli loimusi tulisijassa. Eilan sydäntä paleli. Sitä oli palellut jo pitkän aikaa.Ensin tuntui olo uudessa kodissa oudon omituiselta. Oli kylliksi vaatteita ja hyviä ruokia, oli mitä vain ikinä halusi. Mutta se tuli jo tavalliseksi, ensi nautinto haihtui.

Ensi aikoina tuli Albin surullinen kuva usein hänen

eteensä, mutta hän karkoitti omantunnon soimaukset vakuuttamalla itselleen, että Albin oli kuollut. Mutta Albin palasi takaisin. Surusilmäinen ystävä ilmestyi hänen eteensä ilmi elävänä ... Omantunnon mato kalvoi sitä useammin, hän ei voinut millään puolustautua.

Ennen Albinin takaisin paluuta oli elämä jotakuinkin siedettävää. Pelletier ihaili jonkun aikaa nuorta ja kaunista vaimoaan, täyttäen kaikki hänen toiveensa. Vähitellen hän kyllästyi, oli pois hetken kotoa. Oli pois toisen hetken ja jopa kolmannenkin, lopulta hän harvoin tapasi vaimoaan.

Kaupunkiin ilmestyi kaunis tanssijatar, neiti Waltham. Kaupungin rikkaat elostelijat olivat hurmaantuneita häneen. Tanssijatar ymmärsi kyllin hyvin käyttää sitä hyväkseen. Kaupungin nuoret ja vanhat rouvat olivat suutuksissaan mokoman viettelijättären ilmaantumisesta heidän rauhalliseen elämäänsä. Eila oli alussa sille naureskellut, ollen aivan välinpitämätön. Mitäpä siitä!

Mutta hänkin sai osansa. Pelletier oli muiden mukana tanssijattaren pauloissa.

Juontia ja pelailua, hienoja illallisia . . . Eila itki harmissaan. Hän tunsi mustasukkaisuuden kipuja. Ei sillä, että hän olisi miestään rakastanut. Mutta sittenkin . . .

Senkin kurjimus! Hänelle oli Eila myynyt elämänsä onnen. Nyt täytyi hänen syrjäytyä tanssijattaren vuoksi . .

Oli kuin tikarilla olisi pistetty nuoren vaimon sydämeen. Kaikkialla luuli hän näkevänsä ivallisia katseita.

Alma Orasta ei hän ollut nähnyt pitkiin aikoihin. Naimisiin mentyään hän seurusteli hyvin vähän sukulaistensa kanssa. Ranskalainen oli julkeasti antanut Eilan ymmärtää, että siitä oli tehtävä loppu. Hänen asemassaan olevan miehen puolison ei muka sopinut seurustella kaiken-

laisten ihmisten kanssa, sen tuli hänen vaimonsa oppia ymmärtämään. Eila harvensi seurusteluaan, luopui siitä lopulta aivan kokonaan. Nyt hän oli hyvillään, että niin oli käynyt. Hänen oli helpompi olla, kun ei kohdannut Almaa ollenkaan. Hänen muistuttavia katseitaan ei hän olisi voinut kestää... Alma oli varoittanut Pelletieristä...

Eila hautoi kostoa. Jotain hänen täytyi tehdä miehelleen kiusaksi. Hän päätti maksaa samalla mitalla. Seurasi kilpailua ihailijain etsinnässä. Naisseuraa oli hänellä vähän. Kiemaileva rohdoskauppiaan rouva pyrki hänen tuttavakseen. Hänellä sitä oli kokemusta. Oli aikoinaan ollut vakituisena herrojen ilonpitäjänä, mutta nyt seuraelämän tähtenä tässä pienessä kalastajain kaupungissa. Eila piti hänestä tavallaan. Häneltä oppi yhtä ja toista, ymmärsi hänkin jo kuinka kostaa elostelevalle miehelleen. Riittävästi oli miehiä, jotka ihailivat nuorta ja kaunista hotellinpitäjän puoliskoa. Yksi ja toinen kävi tervehtimässä. Eila nautti ensi alussa kiusanteostaan, mutta vähitellen sekin tympäsi. Näytti kuin Pelletier ei siitä olisi välittänyt vähääkään. Ei edes vaivautunut kysymään, missä Eila vietti aikaansa, tahi mitä hän touhusi. Hänellä oli aina kiire. Oli kuulemma kaikenlaisia komiteoita, joihin hänen piti ennättää. Hän oli päässyt kaupungin tärkeäksi luottohenkilöksi. Rahaa oli riittävästi, joten Eila sai tulla toimeen niinkuin halutti.

Eila tunsi elämänsä turhaan kuluvaksi. Hän ei tiennyt, miksi hän elää. Tuntui niin tyhjältä, kaikki oli väsyttävää, lamaannuttavaa . . . Elämä vieri eteenpäin alituisessa kiusanteossa. Pikku harmeja yhä enempi, alati turvonneet itkettyneet silmät . . .

Mitähän Albin ajattelisi, jos tämän tietäisi, välähti

kerran Eilan aivoissa katsellessaan itkettyneitä silmiään makuukamarinsa peilistä. Mutta hän ei tiennyt Albinista yhtään mitään. Hän oli kokonaan kadonnut Eilan elämästä. Hän ei tiennyt, mitä Albin ajatteli hänen uskottomuudestaan. Vain yhden kerran oli Eila tavannut entisen ystävänsä. Vähäpuheinen ja omituinen Albin oli ollut. Ei hän raivonnut, eikä soimannut...

Sade räiskytteli yhä kovemmin ikkunaruuduissa. Kaikki elämänkokemukset yhteen jatkoon piirtyivät kuviksi hänen silmiensä eteen. Eila tuijotti tuleen... Päätä taas pyörrytti. Omituinen sairaus oli vaivannut Eilaa kohta siitä lähtien kun hän oli joutunut yhteiselämään ranskalaisen kanssa. Lääkäri ei sanonut mitään selittävää. Oli vain sanonut heikkoudeksi ja omituisesti pyörittänyt päätään. Hiljaa oli lähtiessä virkkanut:

— Ei se ole teidän syynne . . .

Eila havaitsi kuihtumisen merkkejä, nopeasti muuttui hänen kaunis ihonvärinsä. Kaunistuskeinoja oli käytettävä entistä enemmän.

Eila oli oppinut juomaan, alkuopetuksen oli Pelletier antanut. Juominen tuli hänelle tavaksi, lopulta ei hän enää tullut ilman kiihottavia aineita toimeen.

Yksinäisyys tällä kertaa rasitti Eilaa enemmän kuin koskaan ennen. Hän ei tahtonut mitään miettiä ja muistella. Hänen oli pakko alistua kohtaloonsa, elää elämäänsä edelleen, niinkuin kaikkien muidenkin... Hän halusi päästä eroon ajatuksistaan, jotka painajaisen tavoin vaivasivat häntä tänä sateisena syysiltana. Hän haki esiin virkistysaineensa. Pullo kiihoittavaa kiehtovaa nestettä ilmestyi hänen pöydälleen. Lasi punaista viiniä oli nopeaan tyhjennetty.

Veri alkoi kiertää kiivaasti Eilan suonissa. Tuli niin

autuaallisen lämmin olla... Ooh! Mitä hän sittenkään perusti yhdestä lyhyestä elämästä... Rikkaana on sittenkin mukava olla... Mistäpä saisi tällaisia nautintoja, jos olisi köyhän työläisen vaimona, kuiski vanha viettelijä Eilan kiihoittuneissa aivoissa.

— Elämä on ihana, ja viini se virtaa...
Helskytän, helskytän elämän pirtaa...

Hän hyräili hiljaa kiihoittuneessa tilassaan. Ovikello soi. Vasta sen uudelleen rämistessä kuuli Eila jonkun pyrkivän sisään, hän meni avaamaan.

— Sisään. Terve tuloa!

— Luulin, että et ole kotona. Soitin pari kertaa.

— Niinkö?

— Mahdoit olla ajatuksiin vaipuneena . . .

— Niin... ajatuksiin vaipuneena, kertasi Eila hermostuneesti.

Ihailija astui sisään, käyden tulisijan luo kuin ainakin tuttu talossa.

— Onko Pelletier kotona?

— Ei ole . . . mitäpä hänestä.

Eilan ihailija oli solakka nuorimies. Kasvoilla oli elostelijan leima. Hän oli vuoroon nuorten rouvien, väliin neitosten elämän sulostuttajana. Muuta tehtävää ei hänellä oikeastaan ollutkaan.

Eilan seuratoverina hän oli ollut vasta viimeaikoina. Tuskin päivää kului, ettei hän löytänyt asiaa Pelletierin hotelliin.

Ihailija istui lähelle tulisijaa. Eila istui väsyneesti sohvaan. Huoneessa oli puolittain hämärä.

— Olin hyvin ikävissäni äsken. Hauska oli, kun tulit... olin niin kovin kaipaavana...

Ihailija tarttui Eilan valkeaan käteen, puristi sitä kuuman kiihkeästi.

Tuijottivat tuleen molemmat. Eila haki lisää kiihoittavaa nestettä, jota oli äsken nauttinut.

Käärme kuiskutteli hyvän ja pahantiedon puussa: ota ja syö . . .

XIV.

KOHTAUS RUUSUPUISTOSSA.

Valkeat pilvenhattarat ovat koko päivän leijuneet Lännen sinisen taivaan laella, kuni morsiushuntuun käärien osan avaruutta.

Aurinko on ollut monta päivää anteliaana, koko luonto on heloittanut jatkuvasti valomeressä päivän toisensa perään. Ruusupuiston tuuhealehtiset puut levittävät vihreät lehtensä kohti kirkkautta, kuin edelleen anoen armaalta auringolta pitkällistä onnea lämpimässä syleilyssä.

Mutta ihmisille ovat tällaiset päivät kaupungin tomuisilla kaduilla kävellessä liian helteisiä. Puistossa istuvatkin vetäytyvät varjoon, pyrkien erilleen auringon liiasta hellyydestä.

Helteisestä päivästä huolimatta sadottain ihmisiä on liikkeellä kaupungin puistoa kohti. Miksi he eivät mene tänään meren rannalle ja uimapaikoille?

Puiston ylpeäkasvuinen, suora lehmus, virkkaa vierustoverilleen saarnille:

— Mitä väkeä mahtanee tämä taas täällä olla? Puut kuuntelevat totisina varjoon pyrkivien ihmisten puheita.

— Toisellaiset on näillä tarinat kuin muilla kuolevai-

silla. Kummat ovat puheet. Puut vaikenevat kuunnellessaan ihmisten puhetta:

— Ensi kerran olen näillä raatajien juhlilla. Suurimman osan elämääni olen viettänyt Lännen suurien vuoristojen povessa. Olen uurastanut ja raatanut, toivossa löytäväni levon vanhoilla päivilläni. Turhat olivat toiveeni. Päästyäni alkuun ja luullen toiveeni vihdoinkin toteutuvan, tuli majaani riistäjien apuri, otti pois työni tulokset ja vaivani palkan. Jouduin perheineni puille paljalle.

Kuka onkaan tuo köyryselkä vanhus, joka tuollaista puhuu, kuiskaa saarni.

— Et ole ainoa riistäjien uhri. Samat ovat kokemukset minullakin. Monta lasta köyhyydessä kasvatin. Kun sain ne kyllin suuriksi, niin silloin tuli sota ja poikani komennettiin rintamalle. Sinne jäivät . . . Tässä olen vanhana ja harmaantuneena.

Toinen samanlainen, kuiskivat puut.

Samassa jatkaa joku laihtunut raukeakatseinen raataja:

— Raatajaluokka kaiken kärsii, kaiken kokee. Rikkaat vain linnoissaan ja palatseissaan nauttivat ilosta ja elämästä. Koittaakohan koskaan aika, jolloin työläisluokka saa edes vapaasti hengittää! Nouseekohan tämä raatajasuku milloinkaan yhteisvoimin taisteluun riistovallan poistamiseksi.

— Nousee! Nouseepa niinkin! Sen minä voin vakuuttaa. Minulla on paljon kokemusta tässä köyhän kansan heräämisessä. Muistan hyvin ajan, kun hartaana uskovaisena palvelin maata ja perkailin sitä. Uskoin Lännen vuoriston povessa peltotilkkuja aukaistessani, että osani olen luojalta saanut, että köyhyys ja rikkaus on alunperin säädetty. Mutta sattui kuin kohtalon sormella kirjoitettu-

na, niinkuin sitä tavataan sanoa, että muudan kulkuri sattui tupaani tulemaan tiedonpuun siementä tuomaan. Jätti laukustaan muutamia pikku kirjasia. Kun ei saanut minua niitä ostamaan, antoi muka lahjaksi, tahi sen kahvikullan edestä, jota oli majassani saanut. Joutoaikoina katselin kirjasia. Aloin miettiä yhtä ja toista. Pitkän ajan sain taistella ennenkuin vapauduin uskonnon höyryistä. Mutta kun niistä kerran olin eroon päässyt, aloin valistaa toisia. Naapurini elivät pimeydessä.

Työtä sain tehdä, mutta en lannistunut. Valo on levinnyt laajemmalle, levinnyt ja kasvanut kuin suuri puu sinapin siemenestä. Niihin aikoihin kukaan ei olisi osannut ennustaa, että täällä nyt vietämme suuria raatajien juhlia!

Vanhus vaikeni. Mutta lehmus ja saarni saivat kuulla paljon kummempia asioita.

— Tällaisilla suurilla työläisten juhlilla virkistyy, työläiset tutustuvat ja toisiinsa lähentyvät, virkkoi muuan nainen joukosta pehmein äänin.

Samassa alkaa kuulua "Kansainvälisen" mahtavia säveleitä. Lehmuksen alla istunut joukko nousee kuin taikavoimalla pystyyn. Lakit otetaan päistä.

Harmaantuneen raatajan silmät omituisesti kostuvat musiikin valtavana kaikuessa. Tuhatlukuinen työläisjoukko kuuntelee hartaana . . .

Soiton tauottua kuuluu hiljaista suhinaa, kun esitetään juhlapuhuja.

Lehmuksen juurella istunut nainen säpsähtää hämmästyksestä.

— Albin Majala! Hänkö täällä . . . puhujana!

Alma Oras on tuijottanut Albin Majalaan jonkun aikaa, ennenkuin hän huomaa lehmuksen alla istuvaa tutta-

vaansa. Hänen silmänsä hämmästyksestä suurentuvat, mutta hän jatkaa puhettaan häiriintymättä. Väliin hän kiinnittää katseensa Almaan niin tiukasti, kun ei hän lainkaan huomaisi muita ympärillään olevia ihmisiä. Mutta sanoja tulee voimakkaasti ja tulvimalla hänen suustaan.

Raatajavanhukset ääneen ajattelevat:

— Sieltä tulee sananviljaa ilman vaivatta.

Puheen loputtua kiiruhtaa Albin puun juurella istuvaa ryhmää kohti.

Lehmus kuiskaa jotain salaperäistä saarnille. Molemmat puut innolla leyhyttävät lehtiään, vaikka tuulenhenki ottaa vain heikosti puun lehviin auringon yhä ollessa korkealla.

— Alma! Sinäkin täällä!

— Ja sinä!

Alma Oras virkkaa jotakin vierustoverilleen. Sitten hän kävelee Albinin mukana saarnipuun juurella olevalle penkille. Ohjelmaa suoritetaan edelleen. Heillä ei ole tilaisuutta paljon jutella. Mutta kuitenkin kysäsee Albin seuralaiseltaan kuiskaamalla:

— Milloin palasit takaisin valkoisesta syntymämaasta?

— Viime viikolla pääsin perille, vastaa puhuteltu yhtä hiljaa.

Kuiskailut keskeytyvät toistaiseksi. Uusia ohjelmanumeroita esitetään. Suosittu laululintunen hurmaa yleisön. Hänen kaunis äänensä tempaa kaikki kuulijat mukaansa. Yleisö on aivan haltioissaan. Metsänpovissa vuosiaan kuluttaneet raatajat eivät eläissään olleet kuulleet niin ihanaa laulua . . . lukuunottamatta lintujen liverrystä keväisinä kuherrusaikoina, jolloin linnut laulavat lemmen kaihoaan rakastetuilleen.

Alma kysyi ihmeissään nuoren laulajattaren nimeä.

Albin selitti, että hän on vain tavallinen työläislapsi, jolle luonto on antanut sellaisen jumalaisen lahjan.

— Hän on ensikertalaisia, vaikka laulaa kuin satakieli.

— Äskeinen puhujakin lienee vasta vähän esiintynyt, vaikka puhuu kuin profeetta, sanoo Alma veitikkamaisesti.

— Ei sentään aivan ensi kertaa, vastaa Albin hymyillen.

— Onnittelen! Alma puristaa Albinin kättä, vilpittömän ilon loistaessa silmistä.

Päivä on jo melkein illassa. Juhla on kestänyt koko päivän. Välillä on otettu virvokkeita. Tuuli on illemmalla leppoisasti puhaltanut, kun aurinko on vetäytynyt pilvien lomaan, ensi kerran moneen päivään. Ihmiset enteilevät sadetta, mutta eivät kuitenkaan usko sen tulevan tämän päivän aikana.

Raatajat hyvästelevät toisiaan. Joukot hiljalleen hajaantuvat.

Mutta Alma ja Albin jäävät toistensa seuraan kuin äänettömästä sopimuksesta. He katseillaan etsivät paikkaa, missä voisivat rauhassa jutella pitkän ajan perästä.

Harsopilvet ovat saaneet tumman tunnun taivaan sinimerellä, morsiuskruunun laskokset ovat käyneet tiheimmiksi avaruuden mailla. Ja sade vain näyttää tekevän tuloaan. On hyvin arveluttavaa jäädä puistoon istumaan, varminta lienee pyrkiä muualle myrskyä pakoon. Ankara sademyrsky voi pian puhjeta. Mutta samassa vetäytyvät pilvet syrjään auringon edestä. Ilma selkenee. Albin ja Alma päättivät ainakin vähäksi aikaa jäädä puistoon tarinoimaan.

Mukavinta sittenkin oli istua ulkona. Saarni ja lehmus uteliaina katselivat heitä. Puisto oli jo rauhallinen. Vii-

meinenkin raatajaryhmä oli lähtenyt. Mikään ei häirinnyt uteliaiden puiden kuuntelua.

— Elämä on omituista! virkkoi Alma, kun he olivat jääneet kahdenkesken puiston siimekseen.

— Omituista! Mitä sillä tahdoit tulkita?

— Muistelen nyt, kuinka me molemmat olimme lamaantuneina ja suruun sortuneina viime kerralla tavatessamme. Tuntui kuin kaikki olisi katkennut siihen paikkaan. Näytti, että kaikki oli luhistunut ja sortunut! Tuskin olisin lähtenyt pois länneltä, ellen olisi ollut niin tuskan turtamana.

Surin kuollutta ystävääni, surin sinun kohtaloasi, mutta enimmän surin Eilaa. Hänen rappeutumisestaan osittain syytän itseäni. Minun olisi pitänyt yrittää uhallakin suojella häntä viettelyksiltä, kohta silloin alussa.

— Niin . . .

Alma katsoo Albiniin äänettömänä, odottaen hänen vastaustaan.

Albin tuijottaa vakavana eteensä. Silmissä on tiukka katse, kun hän virkkaa:

— Eila iski haavan sydämeeni. Luulin sen parantumattomaksi, olin turtua aivan. Olin menettää uskoni elämään. Punainen pakolainen oli hyvänä henkenäni, hän minua myötäänsä nosti siitä epätoivosta, johon olin painumassa. Hänelle olen kiitollisuuden velassa. Kestin taistelun!

Aloin joutohetkinäni lueskella entistä enemmän. Tarkoitukseni alkuaan oli lukemisen avulla unhoittaa kovan kolauksen. Mutta lukemiseen innostuin ja innostuin yhä enemmän. Tiedonjanoni kasvoi sitä mukaa kuin sitä tyydytin. Sain rauhan tunnolleni. Tunsin, että yksilölliset surut ovat vain pieniä suruja silloin kuin miljoonat ovat

sortua surujen painoon. Näin elämän uudessa valossa. Näin niiden miljoonien tuskan! Silloin minä aloin, silloin yritin puhua ensi kerran. Sanani tulivat sydämestä, niin kömpelöä kuin esitykseni lieneekin olleet. Metsämiesten keskuudessa tein kiihkolla valistustyötä. Elämälläni havaitsin olevan merkitystä. Siitä lähtien olen ollut uusi ihminen. Usein muistelen sortunutta pikku ystävääni, mutta hänen sortumistaan en laske hänen viakseen. Syyt ovat syvemmällä.

Alma oli kuunnellut Albinin puhetta melkein henkeä pidättäen. Hän katsoi tuttavansa silmiin kuin suuren aarteen löytäjä aarrekirstuunsa. Albin oli kohonnut! Albin oli kohonnut! Hänen sielunsa aivan pauhaten sitä toisti.

Surumielisenä kysyy Albin:

— Oletko nyt kuullut mitään Eilasta?

— Sain kohta tänne tultuani kuulla hänestä. Tottakai olet kuullut sinäkin?

— En ole kuullut mitään moneen aikaan.

— Eila on viety mielisairaalaan . . . joitakin viikkoja sitten. Vähää ennen sitä oli Serafiina-täti kuollut Vaahteran kotitekoisen liikuttamana. Jäi auton alle, jonkun rikkaan ajaessa hänen ylitsensä.

— Siinä on kuva yhteiskunnasta. Kirottu olkoon tällainen järjestys! Albin mykistyi hetkeksi. Sitten alkoi hän jälleen sisäisen voiman pakoittamana jatkaa yhteiskunnan mädännäisyyden tuomitsemista. Aikansa lasketeltuaan voimakasta tuomiotaan riistojärjestelmää kohtaan, lausui Albin tulevaisuususkonsa innoittamana: näin ei toki voi aina olla! Sortojärjestelmän täytyy kukistua! Me kukistamme sen! Meitä on vielä monta, jotka kestämme tämän taistelun. Kaikki taisteluun! Nostakaamme! Herättäkäämme!

Albin näytti unohtaneen, että hänellä oli vain yksi kuuntelija. Mutta hän puhui kuin olisi nähnyt tuhatlukuisen yleisön edessään. Hänen silmänsä kirkastuivat ja poskensa hehkuivat.

Alma puristi vaistomaisesti Albinin kättä. Heidän kätensä olivat eksyneet yhteen.

— Sinä olet jalo toveri! Olet kohonnut! kuiski Alma ääneen.

Albin palasi lumojen maailmasta. Katsoi Almaa silmiin, vastaten:

— Kiitos! Olen nyt suuresti iloinen, kun palasit jälleen tänne Lännen auringon alle. Sinusta saan hyvän toverin taistellessani riistomahtia vastaan. Tahdothan tavata minua usein?

Alman sydämessä ailahti omituisesti. Hän ei vastannut mitään, mutta puristi lämpimästi Albinin kättä.

Saarni ja lehmus hymyilivät . . .

Työläisen Tietokirjasto

Tässä sarjassa tullaan julkaisemaan kaikenlaisia tietokirjoja. Siihen tulee kommunistisia, luonnontieteellisiä, kehitysopillisia, historiallisia ja yleensä kaikkia sellaisia teoksia, jotka koskevat yleistä valistusta. Siinä tullaan julkaisemaan erikoistutkimuksia eri maista, eri tapauksista, siihen tulee kuulumaan puhtaasti luonnontieteellisiä teoksia. Täten se ei yksipuolisesti sisällä vain työväenliikkeelle välittömiä kirjoja, vaan tulee se käsittämään inhimillisen tietämisen kaikki asteet, kaikki saavutukset. Kirjaston tarkotuksena on jakaa valistusta kaikilta aloilta, ottaa maailmankirjallisuuden parhaat teokset ja julaista ne. Tällä tavalla saadaan yleinen sivistys nopeasti juurrutetuksi suuriin joukkoihin. Näin laaja on Työläisen Tietokirjaston ohjelma. Joten kirjasto ei ole "kuiva", vaan mielenkiintoinen valistuskirjasto, jonka jokainen numero palvelee määrättyä tarvetta ja vaatimusta. Tarkotus on luoda sellainen sivistyspohja, että se kestää, olipa kysymyksessä kommunistinen tietoisuus tai yleissivistys.

Tähän saakka tässä sarjassa on ilmestynyt seuraavat teokset:

Kommunistinen Manifesti

kirj. Karl Marx, — kolmas painos. Historiallinen, ikuisesti elävä teos, kirjotettu tyylillä, joka tempaa mukaansa, pätevä, koskapa sen tekijä on vallankumouksellisen työväenliikkeen tieteellinen selittäjä, oppikirja tänään kuten se oli silloin kuin se julkaistiin. Sidottuna koviin kansiin 75c.

Napoleon Kolmannen Vallankaappaus

Kirjottanut Karl Marx. Vasta ilmestynyt uutuus Työläisen Tietokirjastoon. Hinta koviin kansiin sidottuna 75c.

Kuinka loistavasti siinä sovellutetaankin käytäntöön materialistista historiankirjottamista! Kuin panoraamana vael-

taa edessämme kuva Europan proletariaatin taisteluista, sen petkuttamisesta, porvariskuninkaasta, tuosta vähäpätöisestä, nerottomasta kiipeilijästä, jonka osalle oli sattunut kapitalistisen maailmantuotannon jalkoihin joutuminen, hänen noustaan ja hänen laskustaan — ei niinkään paljo yksilönä, vaan yhteiskunnallisen kuohunnan aallonharjalle heittämänä — ja loogillisesti tuolta paikalta pudonneena, joka sitten hävisi näyttämöltä yhtä tarpeellisena kuin tyhjä tynnöri, joka kumisten vierii eteenpäin, kun sitä joku potkaisee.

Työn Historia

kirjottanut A. Tjumenew. Parempi kuin Kommunismin aapinen, helppotajuinen, koskapa siinä alusta alkaen kuvataan työn taistelua riistoa vastaan ja tavalla, jota jokainen ymmärtää. Hinta koviin kansiin sidottuna 75c.

Maailman Taloudellinen Työväenliike

kirjottanut A. Losovsky. Tässä kirjassa osotetaan niin perinpohjin taloudellisen työväenliikkeen huonot ja hyvät menettelytavat, että jokaisen työväenliikettä kannattavankin on se luettava, puhumattakaan siitä, joka ottaa siihen osaa. Hinta koviin kansiin sidottuna 75 senttiä.

Lenin ja Leninismi

kirjottanut I. Stalin. Lenin kuuluu nyt historialle. Hänen työnsä elää. Hän on vallankumouksen suuri selittäjä, taktiikan erehtymätön mestari, marxilaisuuden suurin tietäjä, mestari, jonka sydän sykki työväenluokalle kuin isän lapselleen, mies, joka oli ankara kurissaan, armahtamaton luokkavihassaan — ja samalla hyvätuulinen maailmankansalainen, joka tunsi kaikkien maiden työläisten pyrkimykset ja virheet, taistelut ja saavutukset. Hinta koviin kansiin sidottuna 75c.

